

זאת זיכרון

פרשת תרומה

הרה"ק רבי
יעקב יצחק

מלובלין

זי"ע

הקדמה ג

פרק א'

זיווגו של אדם תלוי בעתיקא
קדישא ה

פרק ב'

הרצון העליון נמשך רק על ידי התקשרות
פנימית יא

פרק ג'

שינוי הטבע על ידי מידת היסוד . . . יז

פרק ד'

הצדיק מיחד העולמות וממשיך את כח
החכמה כד

פרק ה'

להמשיך שפע לשם שמים לכבוד
השכינה כח

ניתן להשיג מדי

שבוע

לתרומות, הערות

אה"ק:

0583268992

gmail.com@9260874

עבור גליון "שפת אמת

המבואר" - נא להרשם

באימייל

לשמוע השיעור בשפת אמת

בא"י - 0732951385,

בארה"ב (קול הלשון)

7183952440/3/1/2/9

יו"ר המערכת:

הרב יהודה הלוי וינגרטן -

עורך ראשי

הרב מרדכי יעקב שווייד

(מח"ס מנחת חיים)

חברי המערכת:

הרב אברהם ענגלענדער

הרב שמחה פרידמאן

(עורך הגליון "אהבת

שלום המבואר")

הרב יעקב שרגא לויפער

פרשת תרומה

הקדמה

בדברי תורה אלו של הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע מבואר אודות מעלתה המיוחדת של עבודת ה' במידת היסוד, היא ההתקשרות בהתלהבות בנקודה הפנימית שהיא "יסוד" הנפש, אשר יש כוח לעורר את כח ההתקשרות בכל הספירות ובכל העולמות, עד א"ס ב"ה.

מידה זו - היסוד - היא מעין המחבר את נהרות הנפש אל שורשי הנפש העמוקים ביותר, ועל ידה נעשה ה'רצון' - השורש של כל העולמות, תחילת הויית הבריאה שהוא רצון הבורא, ל'צנור' המחבר בין שורשי העולמות לעולמות עצמם, מכח הצדיק המחבר שורשי הנפש אל כוחות הנפש כולם², על ידי שרצון הצדיק מתחבר עם רצון קונו, וכל מאוייו ורצונותיו אינו אלא להתקשר עם קונו, ועל ידי זה נעשים מידותיו כצינור אשר לא יכזבו מימיו, ועל ידו נשפע השפע לעולמות התחתונים מבלי הפסק³.

הוספות והערות

1. רצון אותיות צנור.
2. תולדות יעקב יוסף (הקדמה אות ג): ומעתה תבין כי יסוד נקרא אל ח"י, שעל ידו נשפע החיות של אור אין סוף בסוד אור זרוע לצדיק (תהלים צו, יא) וכו', והוא סוד יום השבת, כמו שכתוב מזמור של יום השבת טו"ב להודות לה' (תהלים צב, ב), וכמו שכתוב בזוהר פ' נח דף ס' וז"ל, ד"א טוב איש דא צדיק וכו', ר' יצחק אמר דא שבחא דשבת וכולא חד וכו' יעו"ש לי. ובזה יש לפרש מ"ש בזוהר בראשית דף נ"א רזא דשלהובא איהו ביחודא, בגין כך ה' בתראה דשמא קדישא איהו נהורא תכלא דאתאחד ביה"ו דאיהו נהורא חוורא, וכ' איהו אות ד' ובזמנא דמתערי לאתחברא עם נהורא חוורא כדין איקרי ה' וכ', וי"ל כשנתחבר יסוד הנקרא ו' זעירא בתוך אות ד' הוא דוד מלכא נעשית ה'. וכבר זכרנו כי יסוד נקרא אל חי, שבו חיות הנשמה

של אור א"ס, בסוד אור זרוע לצדיק שנקרא רצון שבו צנור חיי המוחין של חב"ד דז"א שהוא אותיות יה"ו כנודע בסוד הלולב יעו"ש. והוא הנקרא אשא חוורא, וכשנמשך אור זה לאות ד' ונעשה ה', נתחבר נהורא תכלא עם נהורא חוורא ונעשה הכל רחמים על ידי הנשמה כאמור.
3. עיין בתורת המגיד בענין זה (ליקוטים יקרים סי' קל"א); אור תורה (כי תשא, סי' ק"ה); אור האמת (צו-צז); כתבי קודש (לז); כת"י (דה, א); שמעתי מפי הרב המופלג מוהר"ר גרשון מלויצק, על פי זה יובן גם כן מה שאמרנו רבותינו ז"ל (סוטה ח): כי במדה שאדם מודר מודדין לו. וגם אמרו רבותינו ז"ל (שבת קלג): הדבק במדותיו של הקדוש ברוך הוא מה הוא רחום וכו'. ובכדי לקרב אל השכל נמשיל משל למעיין הנובע במקום גבוה ורחוק משדותיו של אדם, והנה הרוצה להשקות שדותיו

נמצא שמידה זו היא מידה כללית, שמחברת את כל העולמות וכל כוחות הנפש, ולכן הגדרתה של פעולתה של מידה כללית זו היא "זיווג". והבנת הענין הוא כשנתבונן במהות החילוק בין זיווג לשאר קשרי ידידות. בעולם ישנם קשרים רבים, בין שותפים לדעה אחת, ובין שותפים למעשה אחד, ובין שכנים למקום, הצד השווה כולם הוא שאינם שוים אלא בענין אחד המיוחד. אבל הקשר בין איש ואשתו הוא קשר עצמי - היינו בין נפשו של זה לנפשו של זה, שאינו תלוי לא בממון, לא במעשה ולא במקום, אלא רואים את עצמם כנפש אחת, וכל זה מכוח שהם באמת מיוחדים למעלה בשורש אחד, עד שרצונו של זה הוא רצונו של זה, וכל מה שרוצה אחד מהם רוצה גם השני.

הוספות והערות

עצמו בחורין ובסדקין שלא יהיה חס ושלום מעורב במדה ההיא בעשותה, שום מחשבה זרה ולא שום פניה בעולם, שאם חס ושלום לא יהיה נזהר בזה, לא די שאינו עושה שום פעולה והשפעה בעולמות עליונים ולא בתחתונים, אלא אף גם קרוב הוא גם כן לפגום חס ושלום במדות העליונים שיושפעו למקום אחר, ויתן כח חס ושלום להסטרא אחרא בעירובו רע בטוב, אשר הוא מערב הפניה במעשה הטובה. ופשיטא שצריך לו להזהר מאוד שידבק מחשבתו בעשיית המצוה במחשבות קדושות תמיד בלי הפסק, כדמיון הצנור אשר הוא קרוב ומדובק להמעין, ובוודאי אם יהיה נזהר בכל זה יהיה הוא בעצמו צנור, ויגרום השפעה מתתא לעילא, ויוסיף כח בפמליא של מעלה, ויעורר הרחמים והרצון העליון, ויושפע על ידו לכל העולמות.

וזהו אמרם ז"ל במדה שאדם מודד, פירוש כשהוא מתדבק במדות, רצ"ל שאינו מרחיק את עצמו במדותיו, רק תמיד מחשבתו זכה וברורה וקשורה לעילא, וימדוד מדה המחזקת אשר יכילו מימיה, אשר אין בה שום סדק ונקב ושום מניעה כנוכר, אז מודדין לו באותה המדה עצמה, כי יורק ויושפע על ידו כל טוב וכל ההשפעות לכל העולמות.

4. פירוש המילה זיווג הוא חיבור פנימי, בשורש הפנימי ביותר של המשפיע והמקבל המתחברים יחדיו, ושורש זה כולל את כל כוחות הנפש. רבינו מבאר במאמר זה ברמז עמוק את מאמר חז"ל "וקשה לזווגן כקריעת ים סוף", כי הזיווג נעשה על ידי התעוררות של עולם עליון מאוד, שהוא

מן המעיין ההוא צריך להכין צנור רחב שיעברו המים בתוכו בהשפעה, ופשיטא שצריך האדם להשגיח ולעיין שלא יהיה בצינור איזה סדק או נקב, או איזה דבר מה שיהיה שהוא מונע מרוצת המים, כי אם יתעצל ולא ישים עיניו תמיד על זה להשגיח בהשגחה פרטית, יהיה כל היגיעה לריק, כי לא יגיעו המים לשדותיו כלל, ומה גם אפשר יקלקל ויחסר את המעיין הנובע להריק ממנו מים אל מקומות מאוסים ובזוים, בורות נשברים, מקום הטינופת, והנה זהו חסרון ופגם גדול אל המעיין אשר מימיו מים זכים וצלולים, מים חיים מאוד מאוד בתכלית הזכות, ויריק אותם ממקומם ויפנה אותם למקומות מאוסים. והנה אף אם יעיין האדם בדרכי הצינור, והנה לא נמצא בו שום נקב וסדק, ולא שום דבר המעכב מרוצת המים, עם כל זה צריך האדם להזהר מאוד בהנחת הצנור, שיקרב וידבק הצינור אל המעיין בהתדבקות וקירוב גמור, בכדי שיעברו המים בתוכו בתמידות ובהרווחה גדולה, ולא יפסיק את הצינור מהמעין אפילו כחוט השערה, כי אם לא יעשה כן יהיה לתוהו וריק עמלו.

והנה הנמשל מובן מאליו. כי הנה מדותיו של הקדוש ברוך הוא (וזה"ק נשא קלא.) הם י"ג מדות של י"ג תיקוני דיקנא, שהם המעיין הנובע והמשפיע שפע ורחמים לכל העולמות. והנה האדם המתדבק במדותיו יתברך צריך להזהר מאוד, ראשית דבר הצינור שהוא האדם בעצמו, שהוא נעשה צנור להשפיע על ידו לכל העולמות, לכן יראה לבדוק

הפסידות זאת זכרון מפורשת ה

זה, הוא החילוק בין עבודת מידת היסוד לשאר עבודות. דהנה ישנם שבעה מיני צדיקים, וכל אחד אוחז מידתו שעל ידה מתחבר לבורא העולם, זה על ידי אהבה והתבוננות בחסד ה', וזה על ידי יראה והתבוננות בגבורות ה', וזה אוחז מידתו לנצח על מלאכת בית ה' במידת הניצוח, וזה בהודאה ושבח לבוראו, וכולם שוים לטובה, חביבים ואהובים לפני בוראם, כיון שבתכלית הסופית כולם שוים, שכולם מקושרים לבוראם על ידי מידת היסוד, והיינו שעל ידי הכרתם באותה מידה שאוחזים בה, זוכים להתקרב לבוראם יותר ויותר עד שזוכים לטעום מנועם זיו ה' ולהתדבק בו ית"ש בלי שום גבול ומידה.

ומידה זו של התקשרות ברבש"ע שמגיעים אליה לאחר עבודה שלימה היא מידת היסוד, היינו שזוכים להגיע לדרגה של התקשרות רצונם ברצון ה', ואז זוכים שעל ידי רצונם ממשיכים את רצון ה', וכלשון המגיד ממעזריטש זי"ע "וכשעושה בדחילו ורחימו, אז הוא נעשה אחדות עמו יתברך, על דרך (ראה שבת קלג:) הדבק במדותיו, ואז הוא כביכול משנה רצונו יתברך, כפי שמה שהוא רוצה הקדוש ברוך הוא רוצה"⁵.

וזוה הוא הגדרתו של "צדיק", שהוא כינוי למי שאוחז במידת ה"יסוד", דהיינו שכל מחשבתו וכוונתו ופועל מעשיו הוא להתקשר בכל מידותיו לרבש"ע, וסיבת מעלתו של צדיק זה הנקרא צדיק יסוד עולם, הוא כמבואר בדברי רבינו, כי בכך שהצדיק מקשר את כל עצמותו להיות כל מחשבתו דיבוריו ומעשיו על מנת להתקשר אל בוראו, הוא מגלה - כביכול מהכח אל הפועל את המחשבה

הוספות והערות

ומקטינה כפי ערך השגת הבן ומלבישה בדיבורים, וגם הבן כאשר הוא שם מחשבתו ורעיונו אל הדיבורים, מקבל משם, כי שם נעשה אחדות אחת. וזהו שאמרו (ברכות כב.) פתח פיך ויאירו דבריך, פירוש כי החכמה מאירה בתוך הדיבור, ומכח זה גם כן יאירו לזולתו שיוכל התלמיד להשיג, ואז יש להאב תענוג כמשל התינוק המבקש איזה דבר מאביו, וכאשר האב עושה רצון התינוק ונותן לו אותו דבר, יש להאב תענוג מזה. וזהו (שמואל ב' כג.) צדיק מושל וגו' כי רצונו יתברך ורצון הצדיק נעשה אחת, ומה שהצדיק רוצה זהו רצונו יתברך, ויכול להפוך מדת הדין לרחמים.

המאחד את המשפיע והמקבל, האיש והאשה, בכך שהוא משפיע להם שפע רוחני ועליון מאוד, מעולם הרצון והתענוג הנקרא "עתיקא", שעולם זה הוא אשר נתעורר בעת קריעת ים סוף, וממנו נעשו ניסים לישראל.

5. אור תורה (סי' רצ"ט); אור האמת (יב.). וראה בליקוטים יקרים (סי' רע"א) ובאור תורה (ויחי, סי' ס') ובאור האמת (צה.). וז"ל: והנה נמשיל זה דמיון אב המלמד את בנו, הנה הבן מקבל חכמת האב ומה שמשגיג הכל הוא מכח הדיבורים של האב כי חכמת האב גדולה היא עד מאוד ונעלמת בהעלם גדול, רק מה שמשגיג הבן, הוא מכח שהאב מצמצם חכמתו

העליונה - של הבורא ית"ש, שכל מהותה היתה שעשועים עליונים ממעשי הצדיקים שצפה וראה מראש, ומכח זה נבראו כל העולמות, על מנת שיהיו צדיקים המקושרים בו יתברך שמו, ובכך הוא מחבר סוף מעשה במחשבה תחילה.

זזה, הוא סיבת כוחו הגדול והעצום של הצדיק הזה, כי מכיון שהוא מעורר במעשיו את המחשבה העליונה הזאת, הוא מקבל כביכול את כל הכוחות העצומים של כל העולמות שכלולים במחשבה ראשונה זאת, וכשם שבמחשבה זו היו כלולים כל העולמות, כך הוא בעבודתו, תשוקתו והתלהבות לבוראו, כולל את כל העולמות, ומעורר את השורש העליון - שורש כל ההשפעות ושפע כל העולמות - הנקרא "מזל" משום שממנו "נוזל" כל השפע ללא כל הגבלה.

זזהו כוחה המיוחד של מידת היסוד הנקראת "כל" מפני שהיא כוללת את כל המידות. ועוד יותר מכך היא מוספת על כל המידות כח נוסף שמתגלה רק בצירוף כל המידות יחדיו והוא כח ההתקשרות לרצון המלך עצמו, שהעושה כן, משל למה הדבר דומה? למלך המפרנס את בני עמו בשפע הנמצא בחדרי ארמונו, וכל הנכנס לחדר מחדרי המלך ברשותו נוטל מזונותיו מאותו מקום כפי איכותו ומהותו, אבל יש מי שמתקשר אל רצון המלך בעצמו ומבקש קרבתו בקרבה פנימית, והוא נכנס אל חדר המלך עצמו, ונוטל משם חותמת המלך עצמה, ליטול כל אשר חפץ בלי גבול.

וענין זה נרגש בנפש כל אחד ואחד, שכל ההרגשים שבנפש כמו אהבה ויראה הם הרגשים פרטיים ומסויימים, שאין בהם תמיד בהכרח התקשרות פנימית כ"כ, שהרי יש מי שאוהב את רבו אבל אין אהבה זו אהבה אמיתית בעומק הנפש, ויש מי שירא את רבו אבל כשמטריח עליו הולך לו, אבל יש מי שמתקשר לרבו בהתקשרות אמיתית מתוך הכרה כי שורש עצמות ומהות נפשו הוא בנפש רבו המשפיע לו חיותו, וזה מידת היסוד שאליה זכו כל השבעה רועים, שהיא המשכת השפע מהבורא - מקור המידות כולם המתאחדות בשרשם, ושרשה במידת התפארת שהיא הכרה שנשתרשת בעומק הנפש וברגשותיה כי שלימות

הוספות והערות

7. כדאי ברש"י עה"פ ואהבת את ה' אלקיך.

6. וזה"ק תרומה קלד:.

חפידות זאת זכרון מפורשת ז

השפע וכללותו בא הכל ממקור אחד שהוא חי כל החיים הן באהבה והן ביראה, והכרה זו מביאה להתקשרות הנפש בעומק גדול יותר שהוא מידת היסוד עד שכל האיברים נמשכים אחר תאוות היסוד להתקשר להשם יתברך, עד אשר משליך נפשו מנגד בעבור התקשרותו להשם יתברך ואין מונע בעדו.

ומכיון שמידת היסוד היא התקשרות עצמית להקב"ה, על כן היא מעוררת את בחינת "עתיק" - הרצון, שהיא שורש השפע הנשפע ברחמים גמורים, בהארות פנים ורצון, כמשל מי שמתקשר להמלך וזוכה שיאיר המלך פניו אליו ותתקשר נפשו בנפשו עד שעושה רצונו כרצונו, וכמאמר חז"ל (אבות פ"ב מ"ד) עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנָהּ, כְּדִי שְׂעֵשֶׂה רְצוֹנָהּ כְּרְצוֹנוֹ. בְּטֵל רְצוֹנָהּ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שְׂיִבְטֵל רְצוֹן אַחֲרֵים מִפְּנֵי רְצוֹנָהּ.

ידוע כי ספריו של הרה"ק מלובלין עמוקים הם מאוד, וכמו שהעיד הרה"ק בעל החידושי הרי"ם זי"ע שיש הרבה דברים שאין מובנים על פי הפשט אך כל אות שמבין איש ישראל בספריו שווה זהב, ואמר עוד שדבריו של החוזה מלובלין יש להם כוח כמו ספרי חז"ל (שיח שרפי קודש ח"ד). אך במאמר זה השתדלנו לבאר ככל האפשרי לבאר על פי המובא בסה"ק ובספריו של החוזה מלובלין.

פרק א'

זיווגו של אדם תלוי בעתיקא קדישא

לפרשת תרומה על פסוק ראשון. דהנה איתא עין יפה אחד מארבעים, בינוני אחד מחמישים, עין רעה אחד משישים. דהנה כתיב טוב עין הוא יבורך כו'. כי הנה איתא באליעזר שנזדווגה על ידו אשה ליצחק על העין וכן ליעקב. וכן למשה רבנו עליו השלום. כי עין לשון מעין. וזה מה

ביאור

כי הנה איתא באליעזר שנזדווגה על ידו אשה ליצחק על העין כלשון תפילתו "הנה אנכי נצב על עין המים"¹, והכוונה על פי פנימיות היא על ידי העולם הנקרא "עין" כמו שיתבאר, וכן לייעקב שנזדמנה לו רחל בבאר², וכן למשה רבנו עליו השלום כדאי בפרשת שמות, (ב, טו) וכדאי ברש"י שם "למד מיעקב שנזדווג לו זיווגו על הבאר".

ומבאר רבינו הסוד בזה, כי עין הנאמר במשנה דתרומה "עין יפה", ובפסוק "טוב עין הוא יבורך", לשון מעין שעניינו ומעלתו היא שיש בו כח נביעה תמידית בלי הפסק³, וזה משום שהמעין

לפרשת תרומה על פסוק ראשון. דבר אל-בני ישראל ויקחו-לי תרומה מאת כל-איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי (שמות כה ב). דהנה איתא (תרומות פ"ד מ"ג) שעור תרומה עין יפה - אחד מארבעים. [בית שמאי אומרים: משלשים. והבינונית - מחמשים, והרעה - מששים]. בינוני אחד מחמישים, עין רעה אחד משישים.

עין יפה אחד מארבעים, דהנה כתיב (משלי כב, ט) טוב-עין הוא יברך כו', משמעות הפסוק היא שה"טוב" כלומר השפע של העולם הנקרא "עין" הוא "יבורך" - מקור הברכות. ועתה מבאר רבינו הראיות לזה:

הוספות והערות

1. מן-הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על-פי הבאר: עודנו מדבר עמם ורחל באה עם-הצאן אשר לאביה פי רעה הוא: ויהי פאשר ראה יעקב את-רחל בת-לבן אחי אמו ואת-צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את-האבן מעל פי הבאר וישק את-צאן לבן אחי אמו:

3. וכלשון רבינו לעיל פ' בראשית ד"ה וזה בן פורת

1. (בראשית כ"ד): יג הנה אנכי נצב על-עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים: יד והנה הנער אשר אמר אליה הטי-נא כדף ואשתה ואמרה שתה וגם-גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע פי-עשית חסד עם-אדני:

2. (בראשית כט, ה-ט) וירא והנה באר בשדה והנה-שם שלשה עדרי-צאן רבצים עליה פי

שכתיב הנה עין ה' אל יריאיו. כי בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא

ביאור

של בני חיי ומזוני אינו מכח זכויותיו של אדם, אלא במקור השפע האמור הנקרא "מעין" שממנו "נוזלים" כל ההשפעות הנמשלים למים, ועל שם זה הוא נקרא "מזלא", הוא הרצון העליון, עולם הרצון אשר רוצה הקב"ה בהויית כל העולמות וכל הברואים שזה כמובן שורש החיות שלהם, הוא נקרא כתר, וכל מקום שנוצר "עין" לשון יחיד הכוונה לבחינה זו⁵, שהיא המזל והמעין הנובע לכל הספירות ולכל העולמות⁶.

מחובר אל מקור המים החיים שאין להם סוף, ולכן אין נביעתו פוסקת לעולם, ולכן הוא מרמז על מקור השפע ברוחניות, שורש כל ההשפעות, (שהוא הכתר הנקרא עתיק יומין), והעולמות התחתונים נמשלים לברכה שהנחל נמשך לתוכה ומן הברכה מספיקים מים להשקות את הגן ולשתות וכל ההשפעות⁴.

וזה מה שכתיב הנה עין ה' אל יריאיו. כי בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא כי אם במזלא. מקור השפע

הוספות והערות

מודדין לו, וכפי שאדם נדבק במידותיו של הקב"ה כך משפיעים לו, שכשארם מדייק עצמו באהבה ויראה קדושה משפיעים לו כל טוב בחסד ובגבורה, וכשארם פוגם ח"ו במידות אלו אזי מונעים ממנו השפע, משא"כ דרגת 'עתיק יומין', היא בבחינת שורש כל המידות, והיא הרצון המעורר את כל המידות, אלא שלבחינה זו אי אפשר להגיע רק על ידי התקשרות אמיתית להשם יתברך, באופן שנוגע בנקודת היסוד שמעורר את הרצון האמיתי וכמבואר לקמן בדברי רבינו. 6. בפרשת שלח כותב רבינו בדרך משל להבין הדבר ע"ד הנעשה בעולם הזה שהוא דוגמא להנעשה בעולמות העליונים, וזלה"ק "והנה הרצון כולל כל המידות טובות, אם הוא רוצה רק לעשות רצון הבורא ברוך הוא מבין על ידי זה בחכמתו ויודע האיך להיישר מדותיו והאיך להתנהג, (היה) [נמצא כי] הרצון כולל הכל, כי על ידי כל התנהגות בא מחשבתו מכח אל הפועל לעשות רצון א-ל כמו שרצה, על כן נקרא הרצון אילן גדול כי ממשלו כן גם הנמשל למעלה". היוצא מדבריו שכמו שבאדם

"ואבא היום אל העין לשון מעין, כמו שכתיב (תהלים לג יח) הנה עין ה' אל יריאיו, וכמו שכתוב (שיר השירים ד טו) מעין גנים באר מים [חיים] ונזלים מן-לבנון] כו', נראה לי מעין הוא השפע התדירה הנקרא מזלא בשביל שנוזל משם בלי הפסק וכו', ועל כן כתיב הנה עין ה', פירוש המעין הנובע מהעולמות הנעלם וכו' למיחלים לחסרו גי' מזלא כידוע".

4. שערי אורה פרק א'.

5. הרצון העליון נקרא בלשון הקבלה "עתיק יומין", והוא שורש כל העולמות, כמו שאנו רואים בבני אדם, שכל הנהגת האדם תלויה ברצון שלו, והיא שורש כל חכמתו ומעשיו, וזהו משל להנהגת העולמות, שכל העולמות מונהגים לפי שורש הוייתם שהוא הרצון העליון שרוצה הקב"ה בקיום העולמות ברצונו הפשוט.

ומבואר בשה"ק החילוק בין הגילוי הנקרא זעיר אנפין לבחינת עתיק, כי הבחינה הקרויה זעיר אנפין היא הנהגת ה' המנהיג את כל העולמות לפי הנהגת התחתונים ולפי מעשיהם, שבמדה שאדם מודד

י חסידות פרשת תרומה מפורשת

כי אם במזל. הוא הרצון העליון אותיות נוצר חסד הוא לשון שומר חסד לא על פי זכות. וזה פרוש הפסוק הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל וזה עינא פקחא, וזה הנה עין ה' אל יריאיו.

ביאור

התחתונים, ועל כן נשללת מהנהגת העולם ההוא "שינה", היינו עצימת העינים שמרמז על סתימת מקורות השפע, וזה עינא פקחא הנהגת ה' והשגחתו אשר מסתכל ברחמי המרובים על בני ישראל קרויה עין, משום שהיא עצמה מקור ההשפעה לבני ישראל¹⁰, והנהגה שמתעוררת על פי עבודת ה' במידות חסד וגבורה ותפארת כו' נמשלת בעיני אדם שלפעמים נעצמות, דהיינו שאם אין המקבל ראוי להשפעה – אין משפיעים לו, אבל הנהגה זו הקרויה "עתיק" היא בבחינת עין הדג שאינה נעצמת לעולם, דהיינו שאין נפקא מינה אם המבקש ראוי לכך או לא. וזה הנה עין ה' אֶל-יִרְאָיו,

אותיות נוצר חסד, רצון הוא אותיות נוצר⁷, כי נוצר הוא לשון שומר חסד, שהקב"ה שומר ומצפה⁸ מרצונו לעשות החסד ואינו ממתין שיעוררו התחתונים הנהגה זו⁹, לא על פי זכות. דמשמעות השמירה היא שהבורא ב"ה – מהתעוררות עצמו - שומר ומצפה ורוצה לעשות חסד עם הברואים, ואינו תלוי במידה שהתחתונים מעוררים את השפע בזכויותיהם.

וזה פרוש הפסוק (תהלים קכא, ד) הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר וְיִשְׁרָאֵל, שהנהגה זו של רצון הבורא השומר ומצפה לעשות חסד עם ישראל, אינה נפסקת לעולם, ובכל זמן ומצב אפשר לעורר הנהגה זו מכיון שאינה תלויה במעשי

הוספות והערות

ומזוני לא בזכותא תליא מילתא כי אם במזל ידוע, שהוא תולה ברצונו הפשוט להטיב לברואיו ועל כן נוצר חסד אותיות רצון, כי אם הוא רצון עליון וחסד גדול שהוא יתברך נוצר חסד ושומר ומצפה לעשות חסד.

ובזכרון זאת פרשת לך לך "אהבה גי' אחד הוא י"ג, על ידי זה יכול להמשיך י"ג מכילין דרחמי, ובכללם המזל התלויים בו בני חיי ומזוני, וזה בחסד עליון, הוא המזל מקור החסד הנקרא נוצר חסד, שנוצר ושומר ומצפה לעשות חסד, והוא מקור הנדיבות העצמיות, כן שמעתי בשם הרב הנ"ל -[המגיד ממעזריטש].

10. כמבואר בספרי המגיד הק' ותלמידיו דכל

הגשמי שורש כל מעשי האדם הוא הרצון, כך בנמשל שורש כל הספירות וכל ההשפעות הוא הרצון העליון הנקרא עתיקא קדישא.

7. עיין זוה"ק (אדרא זוטא רפט א) דברישא דעתיקא דלא אתידע כד פשיט חד טורנא (ס"א גוונא) דהוה מתתקן לאתנהרא בטש בהאי מוחא (נ"א מצחא) ואתגלף ואתנהיר בכמה נהירין ואפיק וארשים כבוסיטא דא בהאי מצחא ואתרשים ביה חד נהורא דאקרי רצון, והאי רצון אתפשט לתתא בדיקנא עד ההוא אתר דמתישבא בדיקנא ואקרי חסד עלאה ודא איהו נוצר חסד.

8. מלשון (בראשית לו, יא) ואבינו שמר את הדבר. 9. וכמו שכותב רבינו בפרשת שלח "והנה בני חיי

פרק ב'

הרצון העליון נמשך רק על ידי התקשרות פנימית

והנה, איתא קשה לזווגם כקריעת ים סוף, כי הנה איתא בזהר קריעת ים סוף בעתיקא תליא, עתיקא לשון עתיקי משדים שנעתק מהשגת

ביאור

מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות, ומבאר רבינו את פשר הדימוי בין זיווג לקריעת ים סוף, כי הנה **איתא בזהר** (ח"ב מ"ז ע"ב) בפרשת קריעת ים סוף, "קריעת ים סוף בעתיקא תליא", קריעת ים סוף שלמעלה מגדרי הטבע היא התעוררות מהעולם הנקרא "עתיקא" שאינו תלוי בהתעוררות התחתונים, ומבאר רבינו מהו לשון "עתיקא קדישא", עתיקא לשון (ישעיה כח ט) גְמוּלֵי מַחְלָב עֲתִיקֵי מִשְׁדֵּימ, התינוק שנגמל מלינק חלב נקרא "עתיק

לשון יחיד, וזה מרמז כי צדיקים ניוונים ומקבלים שפע מבחינה זו הקרויה "עתיק יומין", שבה לא קיימת בחינת "עין שמאל" הרומז על דינים¹¹, והשפעתה של "עין" יחידה זו היא רק בבחינת ימין שהוא חסד ללא הגבלת צד המשפט שהוא השמאל, ומטעם זה אינה נעצמת לעולם, כלומר שאין השפע שנמשך משם נפסק לעולם.

והנה איתא (סוטה ע"א) אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן קשה לזווגם כקריעת ים סוף שנאמר א-להים

הוספות והערות

שמבחינת אין משם בא מזל לישראל, שמשם יורד השפעה לישראל, והוא השורש של כל הויות שמשם מזל השפע דכל האומות, הם תחת המזלות, אבל ישראל הם דביקי' בו ית' והם למעלה מכל המזלות, די"ב המזלות הם נגד י"ב צרופי הוי' והוי' כוללות אותם, וזה בחינת יש כי הוי' מורה על מה שהוא מהוה את העולמות, אבל ישראל הם למעלה מן המזלות, כמו שחז"ל שאמר הקב"ה לאברהם אבינו צא מאיצטגנינות, מה ס"ד דקא צדק כו', כי הם אינם תחת המזלות אבל הם דביקים בשורש של כל הויות שהוא האין, והוא המזל הגי' ג' הויות דהם נגד חכמה בינה ודעת, אשר בשלשה אלו נברא הכל, כמו דכתיב ה' בחכמה יסד ארץ כונן

המשכת שפע לבני ישראל הוא על ידי שמסתכל בהם ובעבודתם והתענוג העתיד לבוא, ומכח זה משתעשע בהם.

11. וכלשון רבינו בדברי אמת (פ' במדבר): בן פורת עלי עין הוא עין ה' אל יראיו לשון יחיד קאי על עינא פקיאח שהוא הכל אחדות לטובה.

ועיין עוד לשונו הק' בענין זה (פ' מטות): דג מרמז לעולם היותר גבוה, דהיא העינא פקיאח רצון הקדום שורש השרשים עינא דלא ניים ונטיר תדירא, כמו דכתיב הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, כי משם בא שמירה על ישראל דהוא האין, כי שאר העולמות הם יש מאין, וזה העולם הנקרא אין אשר ע"ז אמרו רז"ל אין מזל לישראל,

יב חסידות פרשת תרומה מפורשת

אדם. וזה ולא במרכבה ביחיד, כי יש יחידה שאי אפשר להשיג בגוף ובא משם, ועל כן נמי ניחא לשון עתיקא שנעתק מהגוף מהשיג משם.

והנה כתיב וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו, כי איתא במרכבת

ביאור

כן נמי ניחא לשון 'עתיקא', ש'נעתק' מהגוף מהשיג משם, הארה זו אינה מושגת ומורגשת בהשגת האדם שהיא מוגבלת, מה שאין כן השפע הנמשך משאר צינורות השפע (כמו החכמה והבינה והמידות) שתלוי במעשי האדם והארתו נרגשת בנפשו לאלתר.

ועתה מבאר רבינו, א"כ איך ישיג באמת האדם ויעורר בחינה זו, אחר שנעתק מהשגת האדם אשר הוא מלוכש בגוף מלהשיג שם, והרי צריך לעורר משם השפעת החסדים לזיווגו של אדם, ולבני חיי ומזוני.

והנה כתיב ביוסף הצדיק, (בראשית מא מג) **וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמֶרְכָּבַת הַמִּוֶּשֶׁנָּה אֲשֶׁר-לֹא יִקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָ, וּמְבָרַר רַבִּינוּ בִּיאֹר תִּיכַת "מַרְכַּבַּת", שֶׁמֶרְמֵז עַל הַמַּרְכָּבָה הָעֲלִיוֹנָה, כִּי אֵיתָא**

משדים", שנעתק ונתרחק מלינוק משדי אמו¹², והיינו ש"עתיקא הוא עולם קדוש ונורא, שמרוב רוממותו נעתק ונתרחק מהשגת אדם.

וזה מה שאיתא במשנה (חגיגה פ"ב מ"א), **אֵין דִּוְרָשִׁין בְּעֵרִיּוֹת בְּשִׁלְשָׁה, וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בְּשָׁנִים, וְלֹא בְּמֶרְכָּבָה בְּיַחֲדִיד, אֶלָּא אִם פֶּן הָיָה חָכֵם וּמְבִין מִדְּעֵתוֹ. וּמְבָרַר רַבִּינוּ הַכוּוֹנֶה, כִּי יֵשׁ "יַחֲדִידָה" שְׂאֵי אִפְשָׁר לְהַשִּׁיג בְּגוּף, כִּי יֵשׁ בְּאָדָם חֲמֵשֶׁה בְּחִינּוֹת, שֶׁהֵם נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה יַחֲדִידָה, וּבְחִינָה זֹאת הַקְּרוּיָה "יַחֲדִידָה" אֵין אִתָּהּ יָכוֹל לְהַשִּׁיג, וּבְאִשׁ מִשָּׁם הַחֶלֶק הַמְּרוּמָם וְהַנְּעֵלָה בִּיּוֹתֵר אֲשֶׁר בְּנֶפֶשׁ אָדָם נִקְרָא בְּתוֹרַר "יַחֲדִידָה" מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָאָרֶה מַעֲלֹם קָדוֹשׁ זֶה הַנִּקְרָא "עֵתִיקָא"¹³ שֶׁהוּא "יַחֲדִיד" בְּחַסְדֵּיּוֹ וּרְחֻמֵּיּוֹ בְּלִי גְבוּלֵי הַדִּינִים, וְעַל**

הוספות והערות

12. רש"י שם: עתיקי משדים - לשון ויעתק משם (בראשית יב), ד"א בדולי' מן התורה שנקראת חלב ועתיקי משדים מוסרים מלפני ת"ח.

13. האדם כולל בתוכו את כל העולמות, וכמו שבפרטות העולמות יש חמשה בחינות שמגלה א"ס עצמו בכמה מיני הנהגות ובחינות זו למעלה מזו, עתיק, אבא ואמא, זעיר אנפין ומלכות, כך יש באדם חמשה בחינות כנגד חמשה בחינות אלו, דהיינו נפש (מלכות), רוח (זעיר אנפין), נשמה (אמא), חיה (אבא), יחידה (עתיקא קדישא).

שמים בתבונה, בדעתו תהומות נבקעו וזה הפי' וזוכר חסדי אבות, ואין אבות אלא שלשה, דהם הג' ראשונות חכמה בינה ודעת, והם נקראו אבות מלשון רצון כמו ולא אבה יבמי הרצון היה אשר נברא בג' אלו, היה כדי לעשות חסד להטיב לכנ"י, ומאלו האבות זוכר ומשפיע חסד להכנ"י ומאלו הג' משם מזל לישראל נובע להם שפע בני חיי מזוני כיון שהם דביקי' באין, ובעינא פקיחא אשר לא ניים וכן אמר בלעם ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו.

יחזקאל על הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה ויש שני בחינות בענין

ביאור

לפניו - במעשי ישראל הנקראים "אדם", שהם עושים רצונו ומתדבקים בו, והוא שורש כללות ישראל אשר אין מגיע אליו שום פגם, ולכן עולם זה נקרא גם כן "כל ישראל"¹⁴, ובחינה זו היא הנקראת "אדם סתימתאה".

ויש עוד בחינה שגם כן נקראת אדם, אבל לא נקרא "אדם סתימתאה", אלא סתם "אדם", והיא הבחינה הנקראת זעיר אנפין¹⁵, והוא הנהגת ה' בפועל

במרכבת יחזקאל וְעַל דְּמוֹת הַפָּסָא דְּמוֹת כְּמֹרְאָה אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה, ויש שני בחינות בענין זה, האחד הוא הנקרא "אדם סתימתאה" מלשון סתום ונעלם והשני הנקרא "אדם" סתם מבלי תיבת "סתימתאה", אלא נקרא בתיבה זו לבדה.

דהיינו: "אדם קדמון", הוא העולם שמהותו הוא השעשועים שמשתעשע הקב"ה – אשר היה הוה ויהיה שוים

הוספות והערות

(מב) וְזִכְרֹתַי אֶת-בְּרִיתִי וְעִקְבֵי כו' [וְאֵף אֶת-בְּרִיתִי וְצִחֻק וְאֵף וְאֵף אֶת-בְּרִיתִי אֲבָרְהֶם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר], אֵלָּין אֲבָהֶן דְּכָלָא, רִזָּא דְשִׁמְעָא קְדִישָׁא (הם האבות שהם סוד השם הוי"ה, אברהם – חסד (י), יצחק – גבורה (ה), יעקב – תפארת (ו)), דוד בחינת ארץ – מלכות). רבי חייא אמר, מאי טעמא יעקב קדמאה הכא (למה יעקב כתוב בפסוק זה לפני יצחק ואברהם)? אֵלָּא בגין דיעקב כָּלָא דִּאֲבָהֶן, (אלא משום שיעקב אבינו הוא כולל את כל האבות, דהיינו שמידת התפארת כוללת ג"כ את חסד וגבורה), וְהוּא אֵילָנָא (מידת התפארת אינה רק מידה פרטית לבדה, אלא היא בבחינת אילן הקדוש שכל הענפים תלוים בו דהיינו זעיר אנפין, כי התפארת היא הספירה העיקרית הכוללת בתוכה את כל שאר הספירות), קְדִישָׁא בגין כך ו' דְשִׁמְעָא קְדִישָׁא בִּיהּ אֲחִידָא וְהִכִּי קְרִינֵן יַעֲקֹב בּו', (ולכן כתיב יעקב בו' לרמז על בחינתו של יעקב אבינו שהיא תפארת הרמוזה בו').

רבי יצחק אמר וא"ו באתווי י"ג מְכִילֵן דִּירִית יְרוּתָא דִּי"ג מְבוּעֵין דְּמְבוּעָא סְתִימָא קְדִישָׁא (רבי יצחק חולק, וס"ל שו' במילוי דהיינו וא"ו גי' י"ג, מרמז על י"ג מידות הרחמים, כי יעקב שהוא בחינת זעיר אנפין שהוא יורש ומקבל י"ג מעיינות ההשפעה מעתיקא, שזה י"ג מידות הרחמים), רבי אבא אמר וא"ו אֲמַאי כְּלִילָא ו' א' ו' (השם הוי"ה

14. וכמו שאיתא בנועם אֵילִמְלֵךְ (דברים ד"ה עור) אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל (פרשת דברים א, א). שנרמזו בכאן עצה לעדת ה' איך יתנהגו לבוא אל אמתת עבדות השם יתברך. כי הטעם למה שאומרים קודם כל עבודתינו ותפלינו לשם יחוד וכו' בשם כל ישראל, והכוונה שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז, ט), ואם כן האיך יכול לעשות איזה דבר קדושה באבריו כיון שנעשה בהם איזה עבירה, ופגם אותו האבר, ואיך יוכל לשרות עליו קדושת המצוה שעושה. אך התיקון לזה הוא במה שכולל עצמו עם כל ישראל, כי יש עולם הנקרא כל ישראל, והעולם ההוא שלם בלי פגם, כי הכללות מישראל הם צדיקים כמו שכתוב (ישעיה ס, צא) ועמך כולם צדיקים, ואם כן אף שהפרטים חוטאים לפעמים, אבל הכללות הם תמיד בקדושתם ואין שטן ואין פגע רע ח"ו חלילה, ותמיד צורתם חקוקה למעלה, והוא הנקרא בספרים אדם קדמון (ענין תיקוני זוהר לף קב ע"א) ושם אין שליטה לחטא כלל, והאדם המקשר עצמו שם בהתכללות ההוא אז אותו האבר נקשר בכללות ונתקן בקדושה העליונה, ואז יכול לעשות מצות".

15. איתא בווה"ק (ויקרא טו ב), על הפסוק (ויקרא טו

זה הנקרא סתימתאה והנקרא סתם. והנה יוסף הוא דרגא דיעקב, מה שארע לזה ארע לזה, ויעקב נוחל בלי מצרים, וכן נמי יוסף, ובלא זה יוסף הוא

ביאור

בחינת 'מעין' שהוא רחמים וחסדים בלי גבול, וממילא משפיע לעולם בני חיי ומזוני וכל טוב.

ועתה חוזר רבינו לבאר עיקר הענין, דהתקשרות התחתונים אל 'אדם קדמון' הוא על ידי מידת היסוד, שגם בו יש ענין זה של התקשרות כל המידות, כי כל מהותה של מידת היסוד היא לאחד את כל המידות.

והנה יוסף הוא דרגא דיעקב מידת היסוד אשר היא מידתו של יוסף ומידת התפארת אשר היא מידתו של יעקב – אחד הם בפנימיות, כי שניהם פעולתם אחת – להמשיך אור א"ס אל העולמות¹⁷, ויעקב נוחל בלי מצרים, כמו שאיתא בשבת (ק"ח). "אז תתענג על

והתקשרותינו אל בני ישראל הנקראים "אדם" על ידי מידותיו והנהגותיו, והנהגה זו נקראת זעיר אנפין על שם שמצמצם ומקטין פניו אלינו כפי שנוכל להשיגו שנוכל להתקשר אליו, והנהגה זו תלויה בכל עת במעשי בני ישראל הנקרא "אדם", לפי המידה שדבוקים בו ית"ש.

וכאשר אדם עובד את השם בהתקשרות אמיתית בכל מידותיו (והיא ההתקשרות הנקראת "יסוד"), זוכה לעורר עולם זה שהוא 'זעיר אנפין' הנקרא 'אדם', דהיינו ששת המידות חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד¹⁶, ואז הוא מקושר לא רק לבחינה זו אלא גם לשורש כל העולמות שהוא 'אדם קדמון' שורש הרצון, שהוא

הוספות והערות

תרע"ב א' קפ"ד.

16. והענין, שכשארם עובד את הקב"ה בהתכללות ובאחדות כל המידות, הגם שבחיצוניות הן סותרות זו לזו, ומתנהג בהתכללות של מידת התפארת שכוללת את כל המידות, אזי הוא מגלה בעצמו התקשרות אמיתית בהשם יתברך, מכיון שהיא התקשרות שאינה תלויה בדבר או במידה מסויימת, וממילא אין זה אלא בכח שורש כל ההשפעות הנקרא אדם קדמון, שהוא המאיר לכל המידות ומחיה את כולם כנשמה לגוף (דהיינו שבערך א"ק שהוא רוחניות של הרוחניות אזי גם המידות שהם רוחניות נחשבות גוף אע"פ שהם רוחניים בתכלית הרוחניות), ועל ידי זה הם יכולים להתאחד ולהיות אחד.

17. ושניהם מרומזים באות אחת שהיא ו' משם

במלוי אלפין שהוא בחינת תפארת של יעקב אבינו הוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ויש להבין למה נכתב הוא"ו כך), אלא ו' דיתוב על כורסייא (זעיר אנפין היושב על כסאו שהוא המלכות), כמה דאת אמר (יחזקאל א, כו) וַיֵּלֶךְ דְּמוּת הַכְּפָסָא דְּמוּת קְמַרְאָה אֲדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה, א' סתים בגויה וְלֹא אֲתַגְלִיִּיא, (אלא שפסוק זה קאי על הבחינה של זעיר אנפין, ומה שכתוב ב' פעמים דמות מרמו על הבחינה של אדם קדמון שהיא סתומה בתוך הזעיר אנפין ואינו מתגלה לחוץ), וְדֹא הוּא דְכַתִּיב (בראשית כב) בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר ד' בְּגִין כַּךְ כְּתִיב וְלֹא אֶקְרִי.

ומביא ראייה רבינו מדברי רבינו אלו שגם בחינה זו הנקראת זעיר אנפין – תפארת, נקראת גם כן אדם, ומכאן מוכח שאור א"ס בבחינת א"ק מתגלה בו. עיין אור החמה עהווה"ק שם, וכן בספר המאמרים

ביאור

ובן נמי יוסף, וכמו שנאמר בברכותיו של יעקב ליוסף (בראשית מט כו), "עד תאות גבעת עולם", ופרש"י לפי שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם, שנתן לי ברכה פרוצה בלי מצרים מגעת עד ד' קצות העולם, שנאמר ופרצת ימה וקדמה וגו'¹⁸. היינו שעל ידי מידת היסוד וההתקשרות להשם יתברך, באופן של "כריתת ברית" שמהותו קשר

ה'. א"ר יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלא מצרים שנאמר אז תענג על ה' וגו' והאכלתיך נחלת יעקב אביך"¹⁸. ומכאן שבחינתו של יעקב, שהיא מידת האמת שאין לה סוף, זוכה להמשיך שפע מעולם שהוא בלי מצרים היינו 'אדם קדמון', שהוא רצון הבורא, המשפיע בלי גבול ברוחניות ובגשמיות¹⁹.

הוספות והערות

וזה י"ל נקרא ירושה כמו למשל בכן אדם אם האבות מסתלקים למעלה הבנים יורשים נכסיהם, דיעקב יש לו נחלה בלי מצרים בפשיטות שהוא עד א"ס, וכן במקום שאין שום שר של העו"ג אחיזה נקרא בלי מצרים, וכן פירשנו בלי מצרים שנתבלים המצרים, כי כשמעלין העולמות גם הדינים נתעלין, ובעולם העליון נמתקין הדינים ונופלים הקליפות שהיה להם אחיזה בדינים לנוקבא דתהומא רבא". וממשיך רבינו ומבאר בזה סוד הפדיון נפש שנהגו בזה הצדיקים: "וכן שמעתי מהרב המגיד מז'אטשוב שהודיעו לו סוד הפדיון בדרך זה לתת נחלה בלי מצרים, על ידי הנחלה הוא עליית העולמות נשברים המצרים. והנה יעקב מובחר שבאבות, והנה יעקב נקרא פני ה' משום שריוקנו חקוק בכסא הכבוד, וכן שופריה מעין שופריה דאדם הראשון ושופריה היה מעין שכינה וזה נקרא פני ה'".

20. המשך לשון המדרש שם: מה שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק. לאברהם אמר לו שא נא עיניך וראה וגו' כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולא הראהו אלא ארץ ישראל בלבד. ליצחק אמר לו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה וגו' זהו שאמר ישעיה (ישעיה נח) והאכלתיך נחלת יעקב אביך ולא אמר נחלת אברהם.

הוי"ה שצורתה המשכה, אלא שמידת התפארת – מידתו של יעקב, ממשיכה מה'מוחי' למידות, מכיון שהיא מאחדת את החסד והגבורה הסותרים זה לזה על ידי אור א"ס המאחדם, מכח זאת שהאדם דבוק בנקודה הפנימית שבו להקב"ה באופן שאהבה ויראה משתלבים יחד בדבקות זו, ומידת היסוד ממשיכה את ה'מידות' ל'פועל', מכיון שהיא מאחדת את ה'נצח' וה'הוד' שהם רגשות של גמר הדבר והוצאתו לפועל, ומתאחדים ידיו על ידי השתוקקות חזקה לאור א"ס הממשיך אור א"ס לדרגות התחתונות, וכמו שאמרו חז"ל "מה שארע לזה ארע לזה", שזה רומז על כך ששניהם בבחינה אחת.

18. המשך המדרש: לא כאברהם דכתיב ביה קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה. ולא כיצחק דכתיב ביה כי לך ולזרעך אתן אל כל הארצות האל. אלא כיעקב דכתיב ביה ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה. רב נחמן בר יצחק אמר ניצל משעבוד מלכיות כתיב הכא והרכבתיך על במתי ארץ, וכתיב התם ואתה על במותינו תדרוך".

19. וכמו שכתב רבינו "דהנה יעקב יש לו נחלה בלי מצרים, שיכול לעלות עד א"ס, ונקרא "נחלת", כי העולמות יש להם עלי' על ידי הצדיק, ועולמות שלמטה יורשים השפע של עולמות שלמעלה מהם, ושלמעלה השפע שלמעלה מהם עד אין שיעור,

המשביר ממשך שפע מעלת על כל דרך כל העולמות, ובוה מרכיב כל העולמות אחד על אחד, וזה במרכבת המשנה הוא אדם קדמון ובלשון קודש אדם הראשון, וזה שופריה דיעקב מעין שופרא דאדם הראשון.

ביאור

המתחברים זה לזה, וכל אחד מהם מתחבר לכוח הנפש שלמעלה ממנו ששורשו בעולם גבוה יותר, כוחות המעשה מושפעים מכוחות הרגש, וכוחות הרגש מכוחות המחשבה, ונמצא שעל ידו מתחברים כל העולמות עד העולם השפל, שהכוחות שבו נקראים "עם הארץ"²².

ועתה חוזר רבינו לבאר הפסוק הנאמר ביוסף, שהיה מרכבה למידת היסוד, וזה וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמִרְכַּבַּת הַמְּשֻׁנָּה אֲשֶׁר-לוֹ, הוא אדם קדמון שרוכב על מידת היסוד המעורר שורש כל העולמות הנקרא אדם קדמון (א"ק), ובלשון קודש אדם הראשון קדמון בלשון הקודש הוא ראשון, וזה (ב"מ פ"ד.) שופריה דיעקב מעין שופרא דאדם הראשון, שזה מרמז שמידת התפארת שהיא "שופריה" של יעקב אבינו, שהיא שורש גם מידת היסוד, היא אור אדם קדמון שהוא בחינת גילוי אור א"ס לעולמות. עתה ממשך רבינו בענין כח מידת היסוד, להמשך מעתיק' דהיינו הרצון

שאינו תלוי בדבר (במידה כל שהיא) וממילא אין לו גבול, על ידי זה זוכים להמשך כח השפעה אין סופי, הטוב ומטיב לרעים ולטובים, שאינו תלוי בדבר וגבול כל שהוא.

ובלא זה גם בלא השוואת כוחו של יוסף ליעקב, אנו מוצאים בפירוש כח זה ביוסף עצמו (בראשית מב ו'), וַיֹּסֶף הוּא הַשְּׁלִיט עַל-הָאָרֶץ הוּא הַמְּשֻׁבֵּר לְכָל-עַם הָאָרֶץ, היינו שמידת היסוד ממשיכה לכל העולם את שפע החיים, ממשך שפע מעלת על כל ממשיכה את השפע מהקב"ה א"ס עלת כל העילות וסיבת כל הסיבות, דרך כל העולמות, ובוה מרכיב כל העולמות אחד על אחד, כששורה על האדם מידת היסוד הבווערת בו לדבר מצוה, כל איבריו בווערים בו לאותו דבר, וכל חלקי הנפש שבנפשו מתאחדים ומתעוררים כאחד לאותה הפעולה²¹, וזהו משום שהארת הנשמה שבנפשו מתפשטת על ידי היסוד אל כל חלקי הנפש השפלים והמרוממים יחדיו

הוספות והערות

22. כדאיתא בוזה"ק (ח"א קצח, א): תא חזי, כתיב ויוסף הוא השליט על הארץ, דא שמשא דשליט בסיהרא, ונהיר לה וזן לה, הוא המשביר לכל עם הארץ, דהא ההוא נהר דנגיד ונפיק מניה אתזנו

21. ולא כאן המקום להאריך במעשיות נוראים מצדיקים קדושי עליון בשעת ריצתם לדבר מצוה בכלות הנפש ובאש בווערה אשר מים רבים לא יוכלו לכבותה.

פרק ג'

שינוי הטבע על ידי מידת היסוד

והנה איתא בראשית ברא אלקים כו' ב' ראשית, יש לומר כנ"ל, וכן נמי למטה מזה כי חכמה נקרא ראשית כידוע, כי הוא ראשית של התגלות הספירות, וכן מרמז באות יו"ד כי חכמה היא עיונית ברגע מרומז

ביאור

אלקים את השמים ואת הארץ, היינו בעולם הרצון שהוא ראשית לכל הספירות ומשם הויית כל העולמות, ועל ידי מידת היסוד שהיא התקשרות כל העולמות זה לזה, להשפיע מראש כל העולמות עד סופם.

וכן נמי למטה מזה, היסוד מתיחד וממשיך אף כח החכמה שהיא דרגה תחתונה יותר מהרצון העליון, וגם היא יוצאת מהכח אל הפועל על ידי מידת היסוד, כי חכמה נקרא ראשית כידוע, כי הוא ראשית של התגלות הספירות כמו שאנו רואים בנפש האדם, כי כאשר דבר חכמה כל שהיא מאירה בשכלו, ותודרת אח"כ להבנתו בשלימות, היא משפיעה על כל חלק מחלקי נפשו לפעול בהתאם לאותו דבר חכמה, לאהוב את הקרבה לאותו דבר ולירא מריחוקו ולהתפאר בו וכיו"ב.

וכן מרמז החכמה באות יו"ד

העליון, ומבאר בפרק זה את המעלה המיוחדת של היסוד שממשיך מעתיק שהוא למעלה מסדר ההשתלשלות ושורש לו, וממילא יכול לשנות הטבע:

והנה איתא (בראשית ב ב) **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כו', ב' ראשית, יש לומר כנ"ל, שקאי על ב' ראשית, שגם במידת היסוד ישנו כוח ראשית, מפני שעל ידי מידת היסוד מתקשרים כל העולמות, וכשאדם מתקשר עם מידת היסוד ועובד את ה' בכוונה עצומה שהיא כאש מתלקחת בכל מדותיו – לעשות נחת רוח לבורא ית"ש, הרי הוא מקושר ברצונו ית"ש שהוא שורש הכל, מכיון שכל מידותיו הינם מרכבה לרצון ה', הוא המניע אותם והוא הבוער בהם, ולכן יש במידה זו כח השפעה אין סופי של ה"ראשית" – הרצון הגדול שהכל תלוי בו, וזהו הנלמד מפסוק זה, שבב' ראשית ברא**

הוספות והערות

כלהו, ומתמן פרחין נשמתין לכלא, ובגין דא כולהו סגדין לגביה דההוא אתר, דהא לית לך מלה בעלמא דלא תלי במזלא ואוקמוה.

ביו"ד, מה שאין בן הרצון מרמז בקוצו של יוד, וכן יש ראשית דלא אתידע, ומשם בא המזל, ועל כן מרמז בב'.

והנה כשממשיכין מהמזל ודאי שהתפלה והתשוקה בא למקור כל

ביאור

מהשגת העולמות וגם הוא נקרא "ראשית (דלא אתידע)", ומשם בא המזל השפעת "עתיק" אל עולמות התחתונים על ידי מידות "נוצר חסד" ו"ונקה", ועל כן מרמז בב' של תיבת "בראשית", לומר לך שהיסוד מתקשר להחכמה, וממשיך משם את השפע מעתיק שהוא מקור כל הספירות, ושניהם – היסוד והחכמה – נקראים "ראשית" משום שממשיכים מה"ראשית" דלא אתידע.

והנה כשממשיכין מהמזל, דהיינו כשאדם זוכה לגלות על ידי מידת היסוד שהיא התקשרותה של עצם הנפש (המקושרת על ידי חוט השדרה לשורש הנפש הנקרא "יחידה" שבאה מה"מזל" הרצון העליון שממנו עולמים כל ההשפעות, ודאי שהתפלה והתשוקה בא למקור כל המקורות, תפלה היוצאת מתוך נפשו של אדם כזה, שתשוקתו וכוונתו הוא אל הבורא הממשיך את השפע, זוכה להגיע עד מקור כל ההשפעות שהוא הבורא ב"ה (המשפיע דרך העולם הנקרא "ראשית

הראשונה של שם הוי"ה, כי חכמה היא עיונית ברגע החכמה היא המושכל הראשון בברק המבריק ומרוב בהירותה, היא עיונית (מלשון "עין") ברגע, דהיינו שכשהיא מאירה באדם – הוא רואה כביכול את כל ההבנות וההרגשות הנגזרות מאותו דבר חכמה הכל ברגע אחד, ולכן היא נמשלת לכח ה"ראיה" בעין הגשמי שכל אשר לנגדו נראה אליו ברגע אחד (ודלא ככח הבינה והשמיעה, שאין יכול להתבונן או לשמוע שני הדברים כאחד), ולכן כח החכמה מרמז ביו"ד שהיא נקודה קטנה.

מה שאין בן הרצון מרמז בקוצו של יוד של השם הוי"ה²³, מפני שבתוך הרצון עדיין לא נתחדשו כוחות הספירות לצאת אל הפועל, אע"פ שהרצון גורם להווייתם (כמו שרואים בנפש האדם שהרצון שיש בו לאיזה דבר מטה את כל כוחות הנפש לאותו דבר), וכן יש ראשית דלא אתידע שהוא ה"ראש" והשורש של התגלות עולם זה הנקרא "עתיק", ושורש זה הוא למעלה

הוספות והערות

י"ד בלבד, משא"כ החכמה שהיא תחילת התגלות הספירות נרמזת באות יו"ד.

23. שכאמור לעיל הכתר אינו נחשב חלק מהספירות, ולכן הכתר נרמז בשם הוי"ה בקוצו של

חֲסִידוֹת זֹאת זְכוּרוֹן מְפֹרֶשֶׁת יט

המקורות, ומשם מתמלא המזלות להמשיך לאדם מה שצריך לו, הן בני והן חיי והן מזוני לנפש ולגוף.

והנה, כמו שבקריעת ים סוף היו המצרים פדיון של ישראל, וכמו שפרש רש"י על ויסע מלאך האלקים שהלך על מצרים, וכן נמי לפעמים מי שעל פי הטבע קשה להוליד נותן השם יתברך פדיון גוי תחתיו לזה, וכן נמי בענין מזוני, שאמרו חז"ל קשה כקריעת ים סוף.

ביאור

הַעֲנֵן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם, שֶׁהָלַךְ עַל מִצְרַיִם וְז"ל (רש"י שמות יד, יט), בכל מקום הוא אומר מלאך ה' וכאן מלאך הא-להים? אין א-להים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה אם להנצל אם להאבד עם מצרים, ומפרש רבינו דבתיבות ויסע מלאך האלקים נרמז שעברו חובותיהם של ישראל למצרים, ומצרים נענשו במקומם. וכן נמי לפעמים מי שעל פי הטבע קשה להוליד מפני שעל פי הנהגת הדין שבטבע אינו ראוי לכך, נותן השם יתברך פדיון גוי תחתיו לזה²⁴ וחל הדין על הגוי במקום הישראל.

וכן נמי בענין מזוני שאמרו חז"ל (פסחים קיח.) קשה כקריעת ים סוף

דלא אתידע"), ומשם מתמלא המזלות להמשיך לאדם מה שצריך לו, הן בני והן חיי והן מזוני לנפש ולגוף, וממילא אין השפעות אלו מוגבלות כלל, כיון שהקב"ה שהוא מקור כל המקורות ממשיך בו את שפע אורו על ידי ה'מזל' לכל צינורות השפע.

ועתה ממשיך רבינו ומבאר באופן פרטי, את מעלתו הגדולה של ה'מזל', שהוא משפיע בני חיי ומזוני באופן שלמעלה מהטבע: והנה כמו שבקריעת ים סוף היו המצרים פדיון של ישראל מכוח אותו מקור שפע הנקרא 'מזל', שעליו נאמר "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף", וכמו שפרש רש"י על (שמות יד, יט) וַיִּסַּע מֵאֲחֵרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד

הוספות והערות

שפירושו ברכה להשפיע ולברך כמו שרצונו ית' להטיב ולהשפיע. והנה פרשנו על הללו את ה' כ"ג גוים כו', כי הנה ה' ית' חפץ חסד הוא, ובשגזור ורוצה לבטל, ובשביל אמתו נותן גוים תחת ישראל, כי הכ"ג מעשי ידיו, ודאי נראה שעי"ז יהיו לאותן גוים שום שכר שעל ידם ניצלו ישראל, וזה

24. וכ"כ רבינו בספרו דברי אמת (ורא): וזה ושמתי פדות, כי איתא שבאו אותיות לברא בהם את העולם באות פ"א לא רצה ית' לברא את העולם אף שמרמוזו על פדות והוא טוב ורצונו ית' להטיב, [על] שפדיון פירושי [שהוא] נותן אחר תחתיו או ממון, על כן [לא רצה], וברא בכי"ת

וכמו שפרשנו על פסוק ישא ה' פניו אליך, כי פנים הוא לשון רצון הפך של הסתרת פנים חלילה, וזה ישא ה' פניו מגוי אליך, להיות להגוי צער ולך הטובה, על ידי זה וישם לך שלום הוא מזוני, כמו שכתוב השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך, וכן נמי לזווגי הוא שלום בית וזה הוא

ביאור

קאי על שפע הפרנסה, וכמו שאיתא בגמ' (ב"מ טו.) אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה, שנאמר השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך, אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא.

וכן נמי לזווגי שייך ג"כ לשון שלום, שבו נתברכנו בתיבות "וישם לך שלום", והיינו מידת היסוד הממשיכה מהעולם ההוא "עתיקא", כמו שמצינו בלשון חז"ל **הוא שלום בית**²⁶ שקאי על זיווג איש ואשה, וזה הוא כמו שאיתא בזוה"ק בענין קריעת ים סוף **"בעתיקא**

וחזינן שגם שורש הפרנסה הוא בעולם ההוא הנקרא "עתיקא", וכמו שפרשנו על פסוק (במדבר ו, כו) **ישא ה' פניו אליך, כי פנים הוא לשון רצון, הפך של הסתרת פנים חלילה, וזה ישא ה' פניו** – מגוי – אליך, להיות להגוי צער ולך הטובה, על דרך שנתבאר לעיל על הפסוק "ויסע מלאך האלוקים", שהסיע את צער ישראל להגוי, ונעשו הגויים פדיון על ישראל²⁵, על ידי זה וישם לך שלום הוא מזוני גם אם אינו ראוי לכך מצד זכויותיו, כמו שכתוב (תהילים קמו, יד) **השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך, וחזינן מזה דתיבת 'שלום'**

הוספות והערות

חוטאים היו פדות, וזה ושמתי פדות, בזה תראה הפרש בין עמי ובין עמך, כי תדע מי העיקר ומי היא הטפל הנעשה פדיון וכפרה בעד העיקר.

25. ואפשר שכונתו הק' בתיבת "וישא" מלשון "נסיעה" (דש' שמאלית היא כמו ט').

26. כדאיתא בשבת כ"ג ע"ב "שלום ביתו". ועיין עוד לשון רבינו בסה"ק דברי אמת (פ' קרח): והנה שורש הוי' ב"ה הוא שם אהי' בפירושו לבא להוי' ויש יותר נעלם האין כי יש מאין, וידוע כי בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא אלא במזל, ואיתא אין מזל והפי' ממדת אין הוא מזל לישראל כן שמעתי מפה קדוש הרב מראוונא ז"ל וכדאיתא בזוהר (לפי זה אלו

הללו את ה' כל גוים כו' כי גבר עלינו חסדו ואמת ה' לעולם, שמקיים הגזירה על ידי גוי שנותן פדיון:

וכן פרשנו על ויפרקנו מצרינו פי' מצרינו בא שפורק אותנו שנותן צרינו פדיון תחתינו:

וכן פרשנו על לקונה עבדיו בדין כי נותן פדיון וכפרה גוי תחת בר ישראל, ואם רוצה הב"ד לקטרג הלא אינו שוה לו כי הוא גוי וחוטא, משא"כ ישראל טוב ממנו, עונה לו ית' א"כ למה אתה מקטרג עליו יותר מעל גוי, וזה לקונה עבדיו בדין. וזו ושמתי פדות כי ודאי היו בין ישראל שאינם כדאי כ"א שמצרים אשר לא היו כ"כ

חפירות זאת זכרון מפורשת כא

בעתיקא שהוא למעלה מהשגה בגוף הוא למעלה מן הטבע יכול להשתנות כל כך.

זזה יש לפרש וירכב אותו כנ"ל, ויקראו לפניו אברך פרוש אב בחכמה, מחכמה מעולם שהוא רך בשנים, פרוש שנה בגי' ספירה, כידוע שהספירות הם נעלמים כליהם, וזה לשון רך, כי ממשיך למלאות המזל.

ביאור

שנה בגי' ספירה, כידוע שהספירות הנקראים שנים (שנה בגי' ספירה) הם נעלמים כליהם, בעוד הספירות בתוך השורש שלהם שהוא ספירת החכמה, עדיין אין להם כלים מוגדרים שעל ידיהם ניתן לקרוא להם בתואר "חסד" "גבורה" וכיו"ב, כי כל מציאותם נכללת בשרשם שהיא ספירת החכמה, שהיא המציאות האמיתית שכוללת את כולם, וכמו שרואים בנפש האדם כי הכח המניע כל כוח וכוח ממידות נפש האדם הוא ההכרה הפנימית שבנפש ובתוך רצונו וחכמתו נכללים כל כוחותיו ורגשותיו, וזה אשר נתכנה יוסף בלשון רך שהוא נבלע בשרשו, כי היסוד ממשיך מהחכמה למלאות המזל להשפיע לכל העולמות והספירות אשר בהן.

תליא מילתא" לשנות הטבע, שהוא למעלה מהשגה בגוף, וממילא הוא למעלה מן הטבע, ולכן יכול להשתנות כל כך, שישתנה מציאות הגוף וכללי הנהגת העולם, וזהו המבואר בגמרא שהנהגת זיווגו של אדם היא כקריעת ים סוף – שתלויה ב"עתיקא".

זזה יש לפרש וירכב אתו כנ"ל במרפכת המשנה אשר-לו, דהיינו שיוסף הצדיק שמהותו היתה מידת היסוד המתקשר לרצון הבורא ב"ה בכל מידותיו - זוכה לחבר את כל העולמות וממשיך מ"רישא דלא אתידע", ויקראו לפניו אברך, פי' בכ"ר שם "אב בחכמה רך בשנים", דהיינו שממשיך שפע מחכמה הנקרא "אבא", מעולם שהוא רך בשנים כפי שיתבאר, פרוש

הוספות והערות

וזה יברך ה' מאין ליש. וכן יאר ה' כו' והוא על בני חיי ומזוני, כי באור פני מלך חיים. וכן ישא פרשנו על בני, כדאיתא בזוהר כי אילו ניתנה רשות לעין ה' אדם רואה צלם בעת הירון הוא צלם אלקים, ודאי הוא ה' רואה כמו שכתב. וזה ישא ה' פניו אליך וזה וישם לך שלום כמו והיו לברך אחר, וכדאיתא מטיל שלום בבית כו' והוא סוד.

ואלו דברי אלקי חיים, וע"כ כי בני חיי ומזוני עיקר ושורש לקיום העולם לא תלה בזכות כי אם במזל הוא מקור ההויה, הוא מקור הויה העולם. וזה על ה' וכמו שפרשנו על יברך ה'. וכן יאר ה' היה לכתוב ה' יברך. ה' יאר פניו אליך וכו', אלא קאי על המקור שאין הבורא ב"ה נקרא עדיין בשמו הגדול הוי' לימשך השפע להוי' ב"ה הן לברך.

וזה יש לפרש צדיק חונן ונותן, כי המוכר אינו מוכר בעין יפה, מה שאין כן נותן בעין יפה נותן, כי יש דברים תלויים בזכותא, וזה נקרא מוכר, בעד זכות קונה זה, מה שאין כן אלו שאינם תלויים בזכותא, הגם שאינם כדאים וזוכים, זה מיקרי נותן וזה צדיק חונן ונותן, וכמו שאיתא בן פורת יוסף, בן פורת לשון חן, עלי עין הגם מי שאינו כדאי מוצא חן, וכמו שכתוב

ביאור

ומזוני שאינם תלויים בזכותא והיינו שניתנים במתנה - הגם שאינם כדאים וזוכים, זה מיקרי נותן, וזה צדיק חונן ונותן.

וכמו שאיתא בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, ופרש"י²⁸ לשון חן, חן מלשון מתנת חנם, עלי-עין הגם מי שאינו כדאי מוצא חן, ולכן שייך בו הלשון "מצא" באופן של מציאה שלא על ידי יגיעה אלא מכח רצון הבורא המשפיע לתת לבריותיו, וזו היא מעלתה המיוחדת של מידת היסוד, שעל ידי התקשרות להשם יתברך באש והתלהבות פנימית שהיא מידת היסוד, יכול הצדיק להמשיך השפעות לעולם שהם בבחינת במתנת חנם - למי שאינו ראוי ואינו כדאי, וכמו שכתוב ב"ג מידות הרחמים שהם משתלשלים מהרצון העליון הנקרא עתיק - וְחַנּוּתִי (שמות לג, יט) לשון חן, אֶת־אֲשֶׁר אָחַז -

וזה יש לפרש (תהלים לו, כא) צְדִיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן לשון מתנת חנם דווקא, כי המוכר כלומר שפע שנמדד לפי מידת הזכויות שעשה האדם אינו מוכר בעין יפה (ב"ב ס"ד:), דהיינו שנותן רק מה שמחויב ליתן ואינו נותן יותר מכך, וממילא השפע אינו נמשך מהרצון הנקרא 'עין' הנמשך על ידי היסוד הנקרא 'יפה', מה שאין כן נותן בעין יפה נותן, כי כח המתנה שמכח ההתקשרות הנקרא 'יפה' היא בבחירה שמכח התעוררות הרצון הפנימי²⁷, ולכן גם אופן וצורת הנתינה עצמה היא בעין יפה, כלומר ממשיכה מעולם הרצון, כי יש דברים תלויים בזכותא, וזה נקרא מוכר, בעד זכות קונה זה, אותם ההשפעות שתלויים במידותיו של הקב"ה (זעיר אנפין), תלויים במידה שהאדם דבק ומקשר מידותיו למדותיו של הקב"ה, מה שאין כן אלו בני חיי

הוספות והערות

28. וזלה"ק: בן פרת - בן חן והוא לשון ארמי אפריון נמטייה לרבי שמעון בסוף ב"מ (דף קה): בן פרת עלי עין - חנו נטוי על העין הרואה אותו:

27. וכדקיי"ל דמי שנותן לחברו שדה ושייר לעצמו בור אינו משייר לעצמו דרך בתוך השדה, כי רוצה לתת השדה בעין יפה ובשלימות משא"כ במוכר.

וחנתי את אשר אחון אף על פי שאינו כדאי, וזה צדיק חונן ונותן וזה טוב

ביאור

את אשר ארצה לחון, אף על פי שאינו כדאי²⁹, וזה (תהילים לו, כא) צדיק חונן ונותן, מידת היסוד הנקרא צדיק גורמת (משלי כב, ט) טוב־עין הוא יברך, להשפעה שהיא בבחינת 'חונן' מתנת חנם, ונותן בעין יפה³⁰. וזה (משלי כב, ט) טוב־עין הוא יברך,

הוספות והערות

העליון, וכן איתא שלבנון גימטריא שני שמות דיחודא, על כן כתיב ונוזלים, לשון מזל, שעל כן יש לומר נקרא מזל, על שם ונוזלים שכתוב בקרא, ועל כן כתיב הנה עין ה' אל יריאיו פי' המעיין הנובע מהעולמות עליונים מהמקום הנקראת אין, מפני העלמו להעולם שאפשר לקרוא את הבורא ב"ה בשם הקדוש ב"ה, רק שעתה חוץ בזמן המקדש בתוך המקדש גם בשם הויה אין רשות לקרוא את הבורא ב"ה מפני העלמו אלינו, כי אם על ידי התלבשות שם אדני" ב"ה, כי אם במחשבה חושבין שם הוי' ב"ה, משא"כ דרך העולמות של מעלה אפילו לית מחשבה תפיסה כלל.

ועל כן פירשנו בעז"ה יתברך, השלך על ה' יהבך לשון השלכה כי מזוני בא מעולם שאין מחשבה תפיסה, על כן נקרא השלכה, כ"א ברגע ולחשוב שם, כמו משלך ברגע ועל כן הוא על ה', וכמו שכתוב בזוהר בפ' תתענג על ה' נקרא עתיקא קדישא לשון עתיקי משדים, ולשון ויעתק משם הוא נעלם ונעתק ממחשבה בו, ועל כן נקרא קדישא לשון פרישא, וכן בפשיטות קדישא שנים חכמ' הנעלמת הנקרא קודש, וגם זה י"ל משום העלמה, כי חכמה נקרא מה שמקבל מרבו, ואינו מבין והוא פרוש ממנו להבין, על כן נקרא החכמה קודש ושם הוא המזל שבו תלת מזוני, על כן כתיב השלך על ה' והוא יכלכלך, הוא לשון נסתר כנ"ל מפני העלמו, ועל כן כתיב הנה עין ה' אל כו' למיחלים לחסדו גימטריא מזלא, כידוע כתיב הנה עין ה' אל כו' למיחלים לחסדו, גימט' מזלא כידוע, וכן בפשיטות מפני החסד הגדול מאוד נקרא חסדו, וכן י"ל חסד וא"ו כי להו"ו של שם של כללות העולמות נמשך משם שפע, כי ו"ו של כללות הוא שם הוי"ה בדרך פרטי של העולמות כידוע, ועל כן

29. בגמרא ברכות (ה) וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון.

30. ראה מה שכתב רבינו בפ' ויחי וז"ל, בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, דפורת הוא לשון פריה ורבי, ד'אין' עושה פירות, פי' הצדיק הנקרא יוסף גורם שיתרבה ישראל, והצדיק שנקרא יוסף משום שהצדיק ממשיך שפע לעולם, כמו מעין כל זמן שנמשך ממנו בא יותר להמקור, ואם נסתם ואינו יכול לזוב גם מהמקור אינו בא כראוי, וכן תינוק היונק משדי אמו, תמיד בא לדדים יותר חלב ואם אינו יונק אזי יבש החלב, על כן יש לומר נקרא הצדיק 'יוסף', שכל מה שממשיך שפע בתפילתו ובמעשים הטובים מוסיף יותר בהמקור, וכמו שפירש ר"מ אלשיך ז"ל על פסוק בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו. וזה בן פורת יוסף, ומפרש האיך ועל ידי איזה דרך הוא מרבה וקאמר בן פורת פי' לשון חן, עלי עין כמו ואבא היום אל העין לשון מעין כמו שכתוב הנה עין ה' אל יריאיו יש לפרש לשון מעין, וכמו שכתוב מעין גנים באר מים חיים כנ"ל, יש לפרש מעין הוא השפע התדירא הנקרא מזלא בשביל שנחל משם בלי הפסק, ומי שזוכה להמשיך משם יכול להמשיך לכל מי שירצה ואין מעכב שום קטרוג, שכל הדינים נמתקים בשורש' תיכף והשפע נמשך על ידי התורה ששורשה הוא תורה שבכתב שיש בה ג"ן סדרים, וכל אחד לפי שורשו, על כן נקרא מעין, וכן אמר באר מים חיים שבאר מים חיים הוא חסד של חיים ששם תלוי השפע של בני חיי ומזוני שכולם נקרא חיים שמי שאין לו בנים חשוב כמת, וכן עני חשוב כמת, וכן בפשיטות אם לא יהיה לו מה לאכול ימות ברעב, ועל כן נקרא חיים ונוזלים מן לבנון הוא הלוּבן

עין הוא יבורך, פירוש העין יפה וטוב מבורך מלמעלה כנ"ל, כי נתן מלחמו פרוש ממזלא גי' לחם, לדל וכן לחמו הוא מזוני וגם בני כמו הלחם אשר הוא אוכל, וכן נמי על הלחם יחיה האדם, וכמו שכתוב לא על הלחם לבדו יחיה, משמע שגם הלחם מחיה, וזה ודאי בלא זה.

פרק ד'

הצדיק מיחד העולמות וממשיך את כח החכמה

והנה טוב ויפה הוא אחד, ועל כן צדיק נקרא טוב, כמו שכתוב אמרו

ביאור

שנאמר ביוסף שהוא מידת היסוד המעוררת מזל עליון - (בראשית לט, ו) פי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל שזה מרמז על ההתקשרות המביאה לידי הולדה.

וכן נמי חיי נרמזו בתיבת לחם, כמו שכתוב על הלחם יחיה האדם שמכאן אנו רואים שלחם מרמז על "חיי", וכמו שכתוב (דברים ח, ג) לְמַעַן הוֹדִיעֶנָּה פִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לָבְדוּ יַחִיָּה הָאָדָם, משמע שגם הלחם מחיה, אלא שלא הלחם לבדו מחיה כי אם הכח האלוקי, וזה ודאי בלא זה נמצא שהחיים מכונים גם כן לחם.

והנה 'טוב' ו'יפה' הוא אחד, כי היופי ברוחניות הוא כינוי לשלימות רוחנית,

פירוש העין יפה וטוב, היא מידת היסוד הנקראת "טוב"³¹, מבורך מלמעלה כנ"ל, ברכה היא לשון חיבור למקור השפע³².

וכאן מבאר רבינו - כי בפסוק הנ"ל נרמזים כל שלושה ההשפעות שמושפעים על ידי הצדיק הנקרא "טוב עין", מעול הרצון הנקרא "עין יפה": האחד מזוני, פי' נתן מלחמו במתנת חנים, פרוש ממזלא גי' לחם, לָדֵל למי שדל בזכויות, וכן לחמו הוא מזוני, וזה רמז נוסף בפסוק הזה שפרנסה באה מהרצון הנקרא טוב עין.

וגם בני שורש השפעת בנים היא מהרצון העליון הנקרא "עתיקא", כמו

הוספות והערות

ומרבה חיי, ועל כן אינו פורט כל השלשה כי לא יהבי מזוני למת כידוע.

31. שערי אורה שער ב'.

32. כדאיתא (כלאים פ"ז מ"א) הַמְבַרְכֵן אֶת הַגֶּפֶן בְּאַרְבַּן, וכדאיתא בתוספות (בבא בתרא יט, א) פירוש

כתיב אח"כ להציל ממות נפשם כו', חושב השלשה דברים התלויים שם וממות, נפשם הוא להיות בנים, כי אם לא כן אין לנפש עוה"ב, כידוע בחזקיה שאמר לו הנביא מת אתה ולא תחיי. ולחיותם הוא חיי, מרבה מזוני, או להיפוך שעיקר הוא מזוני

הסידות זאת זכרון מפורשת כה

צדיק כי טוב, וביוסף הצדיק כתיב כי היה יפה תואר כו', וזה הוא נותן בעין יפה הוא נותן, מה שאין כן מוכר שהוא בזכותא הוא מעין בינוני. וזה יש לפרש עין יפה אחד מארבעים, כי בארבע אותיות הוי"ה ב"ה יש לומר כל אחד כלול מעשרה ובקוצו הוא המזל הנקרא יחידה, וזה אחד מארבעים,

ביאור

אחד מארבעים" דקאי גם כן על מידת היסוד, כי בארבע אותיות הוי"ה ב"ה (יש לומר) כל אחד כלול מעשרה, כלל הוא שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה, דהיינו כל התנוצצות אור ה' מתגלה כראוי רק על ידי הכנה מקדימה (-כלים) שעל ידה מתגלה האור בעשר הספירות, שבכינוי כוחות הנפש הם שלשה שכלים וששה הרגשים וגילוי לפועל שהוא המלכות. והנה ארבע אותיות שם הוי"ה רומזים על ד' הגילויים שמתגלה הקב"ה שהם י' - חכמה - אבא, ה' - בינה - אמא, ו' - המידות - ז"א, ה' - המלכות, ומכיון שכל אחד מהם כלול מעשרה - הרי ארבעים. ובקוצו של יו"ד משם הוי"ה הוא המזל הנקרא יחידה שהוא אור מאורות עתיקא קדישא שהוא שורש הספירות הנרמזות בארבע אותיות השפ, וזה עין יפה אחד מארבעים שעל ידי

והתואר 'טוב' מורה על היותו שלם בטובה ואין בו שום תואר אחר רק טוב, וזהו גם התואר 'יופי' המורה על שלימות טובו³³, ועל כן מידת היסוד הנקראת צדיק נקרא טוב, כמו שכתוב (ישעיה ג, ט) אָמְרו צְדִיק כִּי-טוֹב כִּי-פָרִי מַעֲלִיָּהֶם יֵאָכְלוּ, וביוסף הצדיק שהיה מרכבה למידת היסוד כתיב כי היה יפה תואר כו' - (בראשית לט, ו) וזה הוא (בבא בתרא ל"ז, א) "נותן בעין יפה הוא נותן", שענין המתנה בחינם הוא הנהגה של מידת היסוד הממשיכה מה"עין" את ההשפעה שיורדת על ידו ולכן היא "יפה", מה שאין כן "מוכר" מרמז על הנהגה בדרגה פחותה יותר, שהוא בזכותא הנהגה שהיא רק לפי דין ומידה, הוא מ'עין' בינוני³⁵ דכל השפעה שהיא לפי מנין ומידת הזכות, נקראת עין בינוני. וזה יש לפרש (תולין קלו, ב) "עין יפה

הוספות והערות

34. לשון הפסוק: וְהָיָה יוֹסֵף זָקֵן וְפָה-תֹאֵר וְיָפֵה מְרָאָה.
35. כדאיתא בתרומות פ"ד מ"ג שְׁעוֹר תְּרוּמָה: עֵין זָקֵן - אֶחָד מֵאַרְבָּעִים. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: מִשָּׁל שֵׁים. וְהַבְּיָנוּנִית - מִחֲמָשִׁים, וְהַרְעָה - מִשָּׁשִׁים. תָּרִם וְעָלָה בְּיָדוֹ אֶחָד מִשָּׁשִׁים - תְּרוּמָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְתָרוּם. תָּזֵר וְהוֹסִיף, תִּזְבַּב בְּמַעֲשָׂרוֹת.

גפן יחידי שהוא מושרש בארץ, וכופף את הגפן באמצעיתו ומכסהו בקרקע ונשרש שם.
33. וכמבואר בדברי רבינו לעיל שופרא דיעקב כו', שמידת התפארת שהוא מלשון יופי, ומידת היסוד שנקרא טוב, אחד הם, וכל כוח שיש בזה, יש גם בזה.

וכן יש לפרש שבאחד מרמזי השלשה דברים התלויים במזל מא' בני ומח' חיי ומד' מזוני, אי נמי להיפך מא' חיי ומח' בני כו', והכל אחדות אחד ומקום אחד, הגם שלשה בחינות.

זזה, ולא במרכבה ביחיד, להרכיב כל העולמות, אחד באחד יגשו על ידי שפע עליון מעולם יחידה, וזה ביחיד אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו, כי על ידי חכמה בינה דעת מתדבק שם להמשיך משם בדרוש שלו.

ביאור

ה' הוא זוכה להמשיך השפע האצילי לישראל מכת תורתו ומצוותיו ומעשיו הטובים שבהם כלולים כל מחשבותיו ומידותיו הטובים, על ידי שפע עליון מעולם יחידה, הרצון העליון שכשהוא מאיר בנפש האדם הוא מכונה 'יחידה', ומכוח הכנת לבו של הצדיק והשתוקקותו להשי"ת, מאירה הארה זו בנפשו את כח היחוד בחי העולמים, שמכוחו יכול לטהר כוונותיו, מחשבותיו ורצונותיו לבוראו, אפשר לו להתדבק בשורש העולמות "עתיקא" ולהמשיך מה"מזל" שפע של בני חיי ומזוני, וזה ביחיד מלשון יחידה ומלשון יחוד.

ואי אפשר לעורר מידה זו אלא על ידי חכמה - אלא אם כן הוא חכם חכמה ומבין מדעתו בינה ודעת, כי על ידי חכמה בינה דעת מתדבק שם להמשיך משם בדרוש שלו החכמה היא דרגת דביקות שכלית נעלית

עין יפה דהיינו מידת היסוד זוכה להמשיך את ה'אחד', השורש העליון והכולל שהוא שורש לכל 'ארבעים' המעלות המוזכרות, וכן יש לפרש, שבתבת "אחד" מרמזי השלשה דברים התלויים במזל, מא' בני ומח' חיי ומד' מזוני, אי נמי להיפך מא' חיי ומח' בני כו', והכל אחדות אחד ומקום אחד, הגם שלשה בחינות.

וזה ולא במרכבה ביחיד, הכוונה למי שעוסק בדביקותו על מנת "ליחד" שפע מעולמות העליונים, דהיינו להרכיב כל העולמות שיהיו בבחינת אֶחָד בְּאֶחָד יִגְשׂוּ וְרוּחַ לֹא-יָבוֹא בִּיְנֵיהֶם (איוב מא ח), שכל השפע העצום שנשפע לעולמות יהיה מיוחד על כל חלקיו על ידי הצדיק, שנפשו כלולה מכל העולמות, שהרי שכלו של הצדיק הוא הארה מעולם הבריאה³⁶, רגשותיו מעולם היצירה, ומעשיו מעולם הבריאה, ועל ידי שהוא דבוק בכל לבו ונפשו ברצון

הוספות והערות

חפידות זאת זכרון מפורשת כז

ועין בינוני אחד מחמשים הם מחמשים שערי בינה, כי שאר דברים כמו פרנסה יותר ועשר יותר וכן רפואה וכן חכמה בינה דעת והישיר מדותיו יכולים להמשיך משם, מה שאין בן להמשיך שלא כדרך הטבע כלל, צריך מלמעלה להמשיך מעין יפה כנ"ל.

ועין רעה אחד מששים, פרוש משה קצוות שכל אחד כלול מעשרה

ביאור

שכל החכמה בהרחבת הבינה ובהתקשרות הדעת, יכולים להמשיך משם מחמשים שערי בינה, שאינה ממשיכה שפע חדש כי אם ממשיכה משורש הכל שהוא הרצון, ואינה אלא מולידה ומגלה את השפע שכבר ניתן בה, מה שאין בן להמשיך שלא כדרך הטבע כלל, צריך מלמעלה להמשיך, היינו ממעל להחכמה בינה ודעת, שהוא העולם הנקרא עין יפה דהיינו הרצון העליון, כנ"ל.

ועין רעה אחד מששים, פרוש משה קצוות מששת המידות הנמשלות בששת קצוות העולם (מזרח מערב, צפון ודרום, מעלה מטה) **שכל אחד כלול מעשרה, כל מידה כלולה מכל המידות, נמצא שבששת המידות** (חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד) **שמכונים ששת הקצוות נכללים שישים מידות פרטיות שמאירים בהנהגת העולם, ונקרא עין רעה מפני שיש בו גם פתח לאחיזת הדין המכונה רע, כי בהמדות אפשר להיות נמי להפך חליצה, לכעוס על זה ולעשות חסד לזה ודי למבין. השפע שמתעורר על ידי הבינה, שבנפש**

ומפשטת מאוד הנקראת כח מה, והיא הממוצע המחבר בין אור היחידה שהוא למעלה מהשגה, והוא הנרמז בקוצו של יוד, לבינה שהיא יש, ומי שרוצה להרכיב כל העולמות ולהמשיך שפע רוחני וגשמי בכל העולמות, צריך בתחילה להתדבק בחכמה בינה ודעת, ועל ידי זה ממשיך את השפע ה"אין", ל"יש", (כמו שדרש רבינו על הפסוק בראשית ב' ראשית דהינו חכמה ועתיק הנקראים ראשית).

ועין בינוני אחד מחמשים, הם מחמשים שערי בינה, דהיינו מי שעובד את ה' בהתבוננות השכל בלבד ולא זכה למידת ההתקשרות שהיא היסוד הממשיכה מכח ה'חכמה', כי שאר דברים כמו פרנסה יותר דהיינו מי שיש לו מזל פרנסה, אלא שרוצה רק להמשיך יותר את שפע המזל שיהיה לו פרנסה יותר, ועושר יותר, וכן רפואה לרפאות שהוא תוספת רוח חיים למי שכבר נמצא בין החיים, וכן להמשיך שפע של חכמה בינה דעת שהוא רק המשכה מאור ה'כתר' (-עתיקה), ואינו אור חדש, והישיר מדותיו הם שבע המידות היוצאים ומתכוננים על ידי אור

ונקרא רעה, כי בהמדות אפשר להיות נמי להפך חלילה לכעוס על זה ולעשות חסד לזה ודי למבין.

פרק ה'

להמשיך שפע לשם שמים לכבוד השכינה

וידוע כי שלחן בצפון ומנורה חכמה, וכן נמי אור הוא תורה ומזבח הזהב לתקן מדותיו לזבח יצרו כראוי, וזה זהב טהור שיהיה כוונה טובה בזה ומזוככה. וזה יש לפרש ויקחו לי פרש"י ז"ל לשמי תרומה, שימשיכו לשמי משורש קוצו של יוד לשם הוי"ה ב"ה שפעם הצריך להם, ובני חיי

ביאור

אור, ומזבח הזהב לתקן מדותיו לזבח יצרו כראוי, וכנגד זה מכון השולחן שהוא המשכת השפע העליון על ידי שמזכך מידותיו, וזה זהב טהור שממנו נעשו השולחן, המנורה והמזבח, והוא מורה על החומר הרוחני שממנו נאצלים כוחות הפרנסה, החכמה, התורה ותיקון המידות, והיינו שיהיה כוונה טובה מחשבה טובה נמשלת לזהב על שם יוקרה ומעלתה בזה למסור נפשו ומידותיו לבורא, ומזוככה שתהיה בכחינת זהב טהור.

וזה יש לפרש ויקחו לי, פרש"י ז"ל לשמי תרומה, שימשיכו לשמי שם הוי"ה משורש קוצו של יוד שהוא "עתיקא" - שורש הכתר הנרמז בקוצו של יו"ד, לשם הוי"ה ב"ה שבו מרומזים כל ספירות, חכמה בינה ז"א ומלכות, שפעם הצריך להם, ובני חיי ומזוני שיתרוממו מכל שפלותם וזהו

האדם הוא הדביקות השכלית שמכח אור הנשמה - הוא רחמים גמורים ואין בה אחיזה לרע, מה שאין כן שפע הנהגת המידות שהוא חלק מההגת העולם ותלוי במעשי התחתונים - המשכתו היא על ידי שהבריות מתדבקים במידותיהם ומעשיהם במידותיו יתברך, וכפי שמעורר למעלה כן נמשך לו למטה, יכול להיות שיעורר דין על עצמו אם משתמש בהמידות שלא כרצון ה' לכעוס, שאז גם המידות מתעוררות כנגדו בגבורה כו'.

בפרק זה מבאר רבינו באיזה אופן יש להמשיך את השפע לעולם, באופן שיהיה מקושר לשורשו ויתגלה על ידו מלכות שמים.

וידוע כי שלחן בצפון והוא כנגד פרנסה, ומנורה בדרום חכמה כנגד תורה, וכן נמי אור הוא תורה כמו שכתוב (משלי ו, כג) פי גר מצנה ותורה

חפידות זאת זכרון מפורשת כט

ומזוני, שיתרוממו מכל שפלותם. וכן נמי יש לפרש לשמי שתהיה הכונה גם כן בזה רק לשם שמים, וזה לשמי, וכמו שכתוב מקימי מעפר דל, כי בכל שצריך לאדם הוא דל בדבר זה, מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים, אך עם נדיבי עמו, שימשוך מזה רצון הבורא ב"ה להקרא עמו, וכמו שאיתא בישראל שמקטינים את עצמם כשנותן להם הבורא ב"ה שפע וגדולה, כמו שאיתא על אתם המעט ממעיטין עצמם, על ידי זה מושיבי עקרת הבית יש להשכינה ישיבה כביכול.

וזוה אם הבנים שמחה, כי רחל היא עקרת הבית כידוע, והשכינה נקראת

ביאור

להנאת עצמו, כמאמר הכתוב וישמן ישורון ויבעט, וכמו שאיתא (חולין פ"ט. 37) בישראל שמקטינים את עצמם כשנותן להם הבורא ב"ה שפע וגדולה, כמו שאיתא (שם) על (דברים ז ז) ויבחר בכם פיאתם המעט מכל-העמים, ממעיטין עצמם, ועתה חוזר למזמור "להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו", על ידי זה "ויבחר", בחר הקב"ה בישראל ועונה להם בקשותיהם, וממילא מושיבי עקרת הבית, יש להשכינה ישיבה כביכול.

וזוה מושיבי עקרת הבית אם-הבנים שמוחה, כי רחל היא עקרת הבית כידוע, והשכינה נקראת רחל, כי

תרומה, לשון התרוממות. וכן נמי יש לפרש לשמי, שתהיה הכונה גם כן בזה במה שממשיכים שפע מלמעלה רק לשם שמים, וזה לשמי, וכמו שכתוב (תהילים קיג, ז-ח) מקימי מעפר דל, כי בכל שצריך לאדם הוא דל בדבר זה, כל מה שאין לו לאדם, נחשב הוא דל ואביון לענין זה.

ואימתי יתקיים מאמר הכתוב מאשפת ירים אביון, להושיבי עם-נדיבים, אך בתנאי עם נדיבי עמו, שימשוך מזה רצון הבורא ב"ה דנדיבות הוא כינוי לרצון, להקרא עמו שתכלית המשכת השפע יהיה שיוכלו לעבוד את ה' ולא

הוספות והערות

ואהרן אמר ונחננו מה לרוד אמר ואנכי תולעת ולא איש, אבל עובדי כוכבים אינן כן, נתתי גדולה לנמרוד אמר הבה נבנה לנו עיר, לפרעה אמר מי ה' לסנחריב אמר מי בכל אלהי הארצות וגו', לנבוכדנצר אמר אעלה על במתי עב, לחירם מלך

37. בגמרא (חולין פט א): לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו' אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני ואנכי עפר ואפר, למשה

רחל כי ישראל נקראים צאן קדשים, ואם הצאן היא רחל כי השכינה הוא מקור כל הנשמות שעוברים דרך שם מהבורא ב"ה, הכל הוא אחדות גמור ה' אחד ושמו אחד. וזה מושיבי עקרת הבית, כי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לבד בעזרה, לשון עזרה שנעזרים ישראל, אלא לשכינה שמרמוז על מלכי בית דוד כי לשון א-להות הוא רבים. וזה אם הבנים שמחה על ידי זה שבא חסד גדול כל כך, עושים תשובה על ידי זה, לא על ידי

ביאור

... בעזרה אלא לשכינה, שמרמוז על מלכי בית דוד כל העזרה והסיוע לבני ישראל בא על ידי השכינה הקדושה, שהרגשת השראתה וגילוי מלכותה בעולם היא על ידי המלך דוד ובניו המלכים עד מלכא משיחא שזוכים לגלות את מלכות שמים בשלימות בכל מהות נפשם. ואם תאמר למה כתוב מלכי בית דוד בלשון רבים, כיון דקאי על השכינה, ומתרץ כי לשון אלהות הוא רבים, והיינו האופנים הרבים שנמשכת אלקותו בעולם על ידי כל מלך ממלכי בית דוד.

וזה באופן הנזכר של המשכת שפע מכח מלכות שמים, אזי אִם-הַבְּנִים שְׂמֹחִה, על ידי זה שבא חסד גדול כל כך, עושים תשובה על ידי זה, לא על ידי צער, שהרי רצון השם יתברך שישובו אליו על ידי ריבוי חסדים, ולא על ידי דינים³⁹, וזה מה שהשכינה

ישראל נקראים צאן קדשים³⁸, ואם הצאן היא רחל, כי השכינה הוא מקור כל הנשמות שעוברים דרך שם, מהבורא ב"ה כדרך השפע היוצא מהאב אל האם, והיא מכינה ומחלקתו בתבונתו לחלקו, והכל הוא אחדות גמור ה' אחד ושמו אחד, הס מלחשוב דהמשל דומה לנמשל, דבמשל הרי זה שני בני אדם, ובמשל הרי זה שני מיני הנהגות, שהסדר הוא שהנהגת ה"אב" קודמת להנהגת ה"אם", ורק כאן בעולם הפירוד נגלית כל הנהגה באופן נפרד, אבל בעולמות - הכל הוא רצון המלך, המגלה הנהגתו וממשיך את מידותיו לעמו, כפי רצונו להתנהג עמם.

וזה מושיבי עקרת הבית, כי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לבד (יומא ס"ט), ומפרש רבינו פירוש מאמרם ז"ל, בְּעֶזְרָה, לשון עֶזְרָה שנעזרים ישראל, וכאלו אמרו: "אין

הוספות והערות

צאן מרעיתי אדם אתם, וכתוב (שם לה) כצאן קדשים כצאן ירושלים.
39. וע"ד שכתב רבינו בפרשת בשלח: וכן נמי יש

צור אמר מושב אלהים ישבתי בלב ימים.
38. כדאיתא בזוה"ק (שמות כא, א) אמר רבי יהודה ישראל נקראים צאן, שנאמר (יחזקאל לד) ואתן צאני

צער, וזה נקראת אם הבנים, וכמו שאיתא ימינך פשוטה לקבל שבים. וזה ויקחו לי תרומה, להמשיך לשם הוי"ה ב"ה ממקור עליון שאינו מרמז בשום אות אלא בקוצו, שהוא ושמו אחד, שיתרוממו מכל שפלותם, וזה על ידי צדיק, מאת כל איש הוא הצדיק תקחו את תרומתי.

ביאור

לְהַמְשִׁיךְ לְשֵׁם הַוַי"ה ב"ה מִמְקוֹר עֲלִיוֹן שֶׁלְמַעֲלָה מֵהַתְּגִלוֹת בְּאוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם, שְׂאִינוֹ מְרַמֵּז בְּשׁוֹם אוֹת אֲלֵא בְּקוֹצוֹ, שֶׁהוּא וְשְׁמוֹ אֶחָד, שִׁיתְרוֹמְמוּ מִכָּל שִׁפְלוּתָם, וְזֶה עַל יְדֵי צַדִּיק מִיַּד הַיְסוֹד, מֵאַתְּ כָּל אִישׁ הוּא הַצַּדִּיק תִּקְחוּ אֶת תְּרוֹמָתִי לְרוֹמֵם אוֹתָם מִכָּל שִׁפְלוּתָם, אֵל שִׁפְעַת הַמְּזֹל הָעֲלִיוֹן שֶׁהוּא לְמַעֲלָה מִכָּל הַשִּׁפְעוֹת.

נקראת אם הבנים והיא "שמחה" בשמחת בניה שזוכים לכל טוב. וכמו שאיתא⁴⁰ ימינך מורה על חסד, פשוטה לקבל שבים וזה הוא גם חסד גדול כל כך שעושים תשובה על ידיו.

וזה ויקחו לי לשמי, לשכינה הקדושה שתשיע לבני ישראל, תְּרוֹמָה מִלְשׁוֹן הַתְּרוֹמָמוֹת וּמְקוֹם גְּבוּהָ, דִּהְיִינוּ

הוספות והערות

וראה יותר כבוד המלך ומשרתיו והנהגותיו, היה יותר צער לזה שהיה בן כפר, בזכרו שמרד נגד המלך הגדול הרחמן הזה, ומה שהיה ראוי לעונש הוא מטיב עמו יותר, והמלך עשה בכוונה מכוונת, שאם היה ממיתו היה צער לפי שעה ותו לא, מה שאין כן בדרך הנ"ל מצטער כל ימיו ומוסיף תמיד, כשעלה ליותר גדולה מוסיף יותר צער על צערו, איך מלאו לבו למרוד עיני כבודו. וז"ש אל נקמות ה', ר"ל שנקמות הש"י הוא על ידי מדת הרחמים, שלא כמלך בשר ודם, והוא כי אל נקמות הופיע, ר"ל שהנקמה הוא במה שהופיע לו מגדולתו, ובראותו גדולת המלך, ובזכרו שמרד נגד מלך זה, אין לך צער גדול מזה ודפח"ח:

40. במדרש תנחומא (בשלה טו) ימינך ה' ימינך ה', פשוטה לקבל שבים, שנתת ארכה לדור המבול לעשות תשובה, שנאמר, לא ידון רוחי באדם לעולם (ברא' ו א), ולא גמרת עליהם כלייה, עד שהשלימו רשתתן לפניך.

לפרש בפשיטת "ויסב" מסבב סיבובים שיהיה העם לעבוד את השם יתברך, לא על ידי מידת הדין ... כי משם בא עצבות שיש בה שרש כל המחשבות וכן קרוב לבא כעס מזה, והשתדלות לתקן צערו אם היה מתנהג עם האדם על פי מדת הדין, הגם שהיה קרוב יותר באופן שהיה לו אדם לב נשבר, כי אמר אלקים כנ"ל, על כן ויסבב סבב סבובים שיהיה העולם טוב דרך המדבר הוא הצדיק שמשים עמו כמדבר הפקר אסקופה הנדרסת, וגם מטיב מאוד בצדקה וחסד.

ובענין תשובה מכח ריבוי חסדים, מובא בספר תולדות יעקב יוסף (פרשת בא אות יא): נראה לי דשמעתי ממורי פירוש הפסוק, אל נקמות ה' אל נקמות הופיע (תהלים צד, א), ע"פ משל לאיש כפר אחד שמרד במלך, שהכה ורגם איקונין של מלך או כיוצא בזה, ומיד עשה המלך אותו לראש והעלהו ממדריגה למדריגה עד שנעשה משנה למלך, וכל מה שהטיב המלך עמו יותר והביאו ליותר מדריגה,